

STK'LARIN İNSANİ DİPLOMASİ ALANI: KAVRAMSAL VE UYGULAMALI BİR ANALİZ*

Hafize Zehra KAVAK

hzehrakavak@gmail.com

0009-0006-7646-6941

Öz

İnsani yardım kuruluşları, sahada sundukları insani yardım faaliyetlerinin yanı sıra, faydalanicıların insani yardıma erişimlerinin sağlanması, güvenli bölgelere tahliye edilmeleri, kayıp aile üyelerinin bulunması, esaret altındakilerin öz-gürleştirilmesi gibi diplomatik işleve başvurulması gereken alanlarda da faaliyetlerde bulunabilmektedirler. 2000'li yıllarla birlikte "insani diplomasi" kavramsallaştırmasıyla anılan bu alanın anlaşılmasında, *oyun, habitus, alan ve sermaye* kavramlarıyla inşa edilen Bourdieu sosyolojisi elverişli bir analiz imkânı sunmaktadır. İnsani diplomasi aktörlerinin, insani diplomasi alanına yani *oyuna*, hangi *motivasyon* ve *sermayelerle* dâhil oldukları soruları sorularak *insani diplomasi alanının* mahiyeti anlaşılabilir. Bu çalışmada incelenen dört kuruluşa ait birincil literatür ve kuruluş temsilcileriyle yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler doküman analizi ve derinlemesine mülakat çerçevesinde analize tabi tutulmuş ve Bourdieu sosyolojisinin kavram seti eşliğinde Türk sivil toplum kuruluşlarının insani

131

Dîvân *DİSİPLİNLERARASI
ÇALIŞMALAR DERGİSİ*
Araştırma Makalesi

Cilt 31 sayı 60 (2026/1): 131-174

Gün. Tar.: 09.07.2025

Kabul Tar.: 21.08.2025

Yay. Tar.: 31.01.2026

doi: 10.20519/divan.1738641

* Bu makale, yazarın "Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam Ülkelerindeki İnsani Diplomasi Faaliyetleri" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

diplomasi alanının yapısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bulgular, Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi alanındaki eylemlerinin, Pierre Bourdieu'nün pratik teorisinin sunduğu kavramsal çerçevede açıklanabileceğini göstermektedir. Ayrıca aktörlerin eylem biçimleri; sahip oldukları sermaye türleri, bu sermayelerin alandaki konumları ve diğer sosyal alanlarla kurdukları ilişkiler tarafından şekillenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsani Diplomasi, Türk İnsani Yardım Kuruluşları, Bourdieu, Sermaye, İnsani Yardım.

GİRİŞ VE TEORİK ÇERÇEVE

Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani diplomasi alanı, eylem düzeyindeki özelliklerinin incelenmesiyle anlaşılabilecek ve bu eylemler üzerinden kavramsallaştırılabilecek bir alandır.¹ Eylemlere yönelik muhtelif teoriler bulunmakla birlikte Pierre Bourdieu'nün "pratik teorisi" (*theory of practice*), insani diplomasi konusunda soyutun somutlaştırılmasına, terminolojinin belirginleşmesine ve konunun kavramsallaştırılmasına katkıda bulunma imkânı sunar. Bourdieu, pratik teorisini toplumsal düzenlemeleri ve sosyal dünyadaki davranışları anlamak üzere geliştirmiştir. Dolayısıyla pratik teorisi, eylemlerin (*practices*), sosyal dünya üzerindeki etkilerini inceleyerek bireylerin sosyal davranışlarını, kültürü ve güç ilişkilerini anlamaya çalışır.² *Habitus, alan, sermaye* ve *pratikler*, pratik teorisinin sosyal dünyayı anlamak üzere istihdam ettiği temel araçlar arasındadır. Bu araçlar literatürdeki bir çalışmada "özgün kavramsal cephanelik" olarak tanımlanmıştır.³ İnsan eylemleri, bir diğer deyişle pratikler, alanın özel kuralları, *habitus* ve sermaye arasındaki etkileşimler tarafından belirlenen eylemlerdir. Bu durum şematik olarak "[(*habitus*) (*sermaye*)] + alan

1 Salla Trunen, pratik teorisinin uluslararası ilişkiler alanında ve klasik diplomasi bağlamında sıklıkla kullanıldığını, teorisinin insani diplomasi alanının anlaşılması konusunda da önemli bir işlevi olduğunu belirtmiştir. Pratik teorisi, "Her yerde bulunan tek bir teori değil daha ziyade eylemlere odaklanan çeşitli teoriler olarak anlaşılmalıdır." kanaatinde olan Trunen, pratik teorisine dair Adler ve Pouliot'un önerdiği çerçeveyi benimsemiş ve makalesinde insani diplomasiyi beş kulvarda incelemiştir. İnsani diplomasi uygulamalarını mercek altına aldığı çalışmasında, "Neden, Ne, Kim, Nerede, Nasıl" sorularını sorarak alanı tanımlamaya çalışmıştır. Salla Turunen, "Humanitarian Diplomatic Practices," *The Hague Journal of Diplomacy* 15 (2020): 459-487, <https://doi.org/10.1163/1871191X-bja10008>. Ayrıca Adler ve Pouliot'nun mezkur çalışması için bkz. Emanuel Adler ve Vincent Pouliot, "International Practices" *International Theory* 3, sy. 1 (2013): 1-36.

2 Pierre Bourdieu, *Outline of A Theory of Practice* (Cambridge University Press, 1977). Pierre Bourdieu'nün kısa yaşam öyküsü ve onu etkileyen entelektüel ortam için ayrıca bkz. Michael Grenfell, "Biography of Bourdieu," *Pierre Bourdieu Key Concepts*, ed. Michael Grenfell (Durham: Acumen, 2008), 11-26.

3 Loïc Wacquant, "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi," *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tathıcan (İstanbul: İletişim, 2007), 61.

= pratik” şeklinde ifade edilmiştir. Yani pratikler, habitus, sermaye ve sosyal alan arasındaki etkileşimlerin sonucudur.⁴

Yukarıda pratik teorisinin temel araçları olduğu zikredilen habitus, alan, sermaye ve pratikler, Bourdieu’nün sosyal hayatı üzerine inşa ettiği *oyun* metaforunun bileşenleridir. Bourdieu, sosyal hayatı bir *oyuna* benzetir.⁵ Sosyal hayat, ödüllerin daha büyük olması dışında bir oyuna benzemekte ve oyunlara aktif katılımı gerektirmektedir.⁶ Sosyal hayat içerisinde bulunan aktörler, bu oyunda yer alan oyunculardır, bir diğer deyişle oyunda yer alan rakiplerdir. Sosyal hayata yani *oyuna* katılan aktörler, oyunun nasıl oynanması gerektiğine dair bir anlayışa sahiptir. *Oyun*, belli kurallara sahiptir. *Oyuna* girenler *oyunun* oynanmaya değer olduğunu kabul etmiş olur. Oyuncuların ellerinde farklı kartlar (sermayeler) bulunur.⁷ Oyun, sürekli doğaçlamayı gerektirir; oyundaki başarı, oyunun kurallarına vukufiyet dışında rakibin güçlü ve zayıf yönlerini de değerlendirebilmekten geçer.⁸ Oyun kavramının sunduğu bu teorik çerçeve, insani diplomasi alanına katılan aktörlerin faaliyetlerinin anlaşılmasında elverişli bir bakış açısı sunar. Buna göre, insani diplomasi aktörleri, sosyal hayatın içerisinde yer alan, oyunu belli kurallar çerçevesinde oynayan, belli hedefleri olan, oyunun gidişatına göre doğaçlamalarda bulunan ve tüm bu yapıp ettikleriyle bir anlamda oyunu inşa eden eyleycilerdir, denilebilir.

Aktörlerin *oyunda* sergilediği pratikler bazı kalıplara ve tekrarlarla dayanır. “Bir oyundaki her oyuncunun bir sonraki hareketi, bir sonraki oyunu, bir sonraki vuruşu sezgileriyle kavrama kapasitesi”⁹ olarak tasvir edilen bu durum, *habitus* kavramı ile ifade edilir. Ha-

4 Rodolfo Maggio, *Pierre Bourdieu's Outline of a Theory of Practice* (London: Routledge, 2017), 40.

5 Pierre Bourdieu ve Loïc Wacquant, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar* (İstanbul: İletişim, 2003). Ayrıca “Bourdieu için alanın niteliğini belirleyen “oyun”, alan içinde farklı konumlanışgal edenler arasında cereyan eden “toplumsal mücadeleler”i kavramaya yönelik açıklayıcı bir anahtar görevi görür.” Ümit Tatlıcan ve Günay Çeğin, “Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği,” *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (İstanbul: İletişim, 2007), 320.

6 Craig Calhoun, “Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları,” *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (İstanbul: İletişim, 2007), 78, 100.

7 Ali Kaya, “Pierre Bourdieu’nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı,” *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (İstanbul: İletişim, 2007), 402.

8 Pierre Bourdieu, *Bilimin Toplumsal Kullanımları* (Ankara: Heretik, 2015), 67, 90.

9 Calhoun, “Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları,” 79.

bitus, “insanların belirli kültürler veya alt kültürler içinde yaşamaları sonucunda zihinlerinde sahip oldukları temel bilgi stokunu anlatır.”¹⁰ Bu terimi “toplumsal yapılarla zihni yapılar arasındaki mütekabiliyet” olarak tanımlayan Bourdieu, habitus kavramını temelde sosyal hayattaki bireylerin eğilimlerine işaret eden bir çerçeve kavram olarak sunmuştur.¹¹ Bu çalışmada incelenen insani diploması aktörleri,¹² bireyleri değil tüzel kişilikleri temsil ettiği için, habitus terimi analize ancak bireylerin davranışları boyutuyla dâhil edilebilecektir.¹³ Kurumlarda görev alan bireyler, oyuna belli bir *eylem eğilimleri seti* ile dâhil olmaktadır. Bireylerin toplumsal oyunlara katılımı tamamen bilinçli bir tercihle gerçekleşmez. Oyuncular zaten *oyunun* içerisinde; oyunda belli yatkınlık ve eğilimlerle, daha önceki oyunlarda öğrendikleri ve geçmişten getirdikleriyle hareket ederler. *Bireyin karakteristik eylem eğilimleri seti* olarak tanımlanan *habitus* kavramı, oyuncuların alana getirdiği eğilimleridir,¹⁴ dışsal toplumsal yapıların içselleştirilmesiyle ortaya çıkar.¹⁵ Dolayısıyla, habitus kavramının sunduğu teorik çerçeveden hareketle insani diploması kurumlarında vazifeli olan bireylerin belirli diplomatik ve yardım *eylem eğilimleri seti* ile hareket etmekte olduğu söylenebilir.

Oyuna belli eylem eğilimleri seti (habitus) ile katılan aktörlerin oyunu oynadıkları zemin de pratik teorisinin temel bir kavramıyla -alan- açıklanır. Alan, “Sosyal uzayın sonsuz çeşitliliğini ve karmaşıklığını kavramak için fikrî bir kalkış noktası”dır.¹⁶ Toplumsal

10 Tatlıcan ve Çeğin, “Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği,” 362.

11 Habitus, dünyayı anlamamızı, sosyal hayata katılmamızı sağlayan yatkınlıklar bütünüdür. Habitus bir yandan eylemlerimizi sınırlandırırken bir yandan da eylemde bulunabilmemize vesile olan arka planı sağlar. Habitus, alışkanlık gibi tekrarlar sonunda elde edilen yatkınlıklardır. Craig Calhoun ve Joseph Gerteis, “The Sociological Theory of Pierre Bourdieu,” *Contemporary Sociological Theory*, ed. Craig Calhoun ve Joseph Gerteis (Oxford: Blackwell Publishers, 2002), 260, 261.

12 Burada ve akabinde kullanılacak olan “insani diploması aktörleri” ifadesi bu çalışmada incelediğimiz insani yardım kuruluşlarını ifade etmektedir.

13 Habitus, Bourdieu sosyolojisinde genel olarak bireylerin davranışlarını anlamak üzere istifade edilen bir kavramdır. Ancak kurumların da bir habitusa sahip olduğuna dair çalışmalar da mevcuttur. Örnek bir çalışma için bkz. Derria Byrd, “Uncovering Hegemony in Higher Education: A Critical Appraisal of the Use of ‘Institutional Habitus’ in Empirical Scholarship,” *Review of Educational Research* 89, sy. 2 (2018): 171–210.

14 Bourdieu, “Bilimin Toplumsal Kullanımları,” 69.

15 Tatlıcan ve Çeğin, “Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği,” 362.

16 Alim Arlı, “Klasik Sosyolojide Derin Revizyon: Pierre Bourdieu Sosyolojisi,” *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan (İstanbul: İletişim, 2007), 150.

hayatta farklı *oyun*ların oynandığı farklı *oyun alanları* bulunur. Nitekim sosyal hayatı bir *oyun* olarak tanımlamak sosyal etkinliklerin organize edildiği farklı *alanları* betimlemek için bir araçtır.¹⁷ Toplumsal hayat, kendine özgü kural ve ödülleri olan pek çok *alan*-dan müteşekkildir. Sosyal hayata katılan oyuncular, farklı alanlar üzerinde bu oyunları icra etmektedirler. Alan kavramının sunduğu teorik çerçeveden hareketle, insani diplomasi aktörlerinin sosyal uzay içerisinde *insani diplomasi alanı* üzerinde oyuna katıldığı belirtilebilir. Aktörlerin oyundaki hedefleri, oyunu oynama şekilleri, bulundukları konumlar itibarıyla oyunda sahip olduğu avantaj ve dezavantajları; alanda neden oldukları etkileşim ve dönüşümler; yeni bir alan olması hasebiyle alanın inşasına katkıları; bulundukları alan dışındaki diğer alanlarla ilişkileri gibi alt unsurlar incelemeye *insani diplomasi alanının* yapısı anlaşılabilir. Böylece alanı tanımlamak, soyutu somutlaştırmak mümkün olabilir.

Diğer yandan *alanlar* müstakil oyunlara, oyunculara ve kurallara sahip olsa da kapalı ve izole değildirler. Toplumsal hayatın bütünü içerisinde birbirleri ile etkileşim hâlinde olan farklı alanlar bulunur. Alanlar arasındaki etkileşimin ve de dönüşümün açıklanmasında Bourdieu sosyolojisinin anahtar kavramlarından bir diğeri olan *sermaye* kavramı önemli bir araç olarak belirir. Farklı alanlarda mücadele eden aktörler özel kaynak türleri biriktirmektedir: *Ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik*.¹⁸ *Kültürel sermaye*, eğitim kurumları ve aile kurumları başta olmak üzere toplumsal uzamdaki sosyal yaşam boyunca kazanılan pratikler; *sosyal sermaye*, kişilerin veya grupların devamlı bir ilişkiler ağına sahip olması nedeniyle potansiyel kaynaklar; *iktisadi sermaye* salt ekonomik kaynakların elde bulundurulması; *simgesel sermaye* ise bu türlerden herhangi birinin, algı kategorileriyle kavrandığında büründüğü biçim olarak tanımlanır.¹⁹ Aktörler bu dört tür sermayenin alt-dallarını oluşturan birçok farklı türde kaynak biriktirmekte, bu kaynaklar anlamlarını toplumsal ilişkilerden almakta (bu nedenle toplumsaldırlar), ve alanda sermaye birikimi ve sermayenin yeniden üretilmesi konu-

17 Calhoun, "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları," 106.

18 Onur Dursun, "Toplumu Bourdieu ile Düşünmek," *Global Media Journal: TR Edition* 8, sy. 16 (2018).

19 Pierre Bourdieu ve Loïc Wacquant, "Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar," 107-109. Michael Mann de iktidarın kaynaklarını askerî, siyasal, ekonomik ve ideolojik olarak dört kategoride incelemektedir. Michael Mann, *The Sources of Social Power* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986). Ayrıca Mann'ın teorisini inceleyen bir çalışma için bkz. Nurullah Ardic, "İktidarın Dört Atlısı: Michael Mann ve Tarihsel Sosyoloji," *Toplum ve Bilim* (2012): 258-285.

sunda bir mücadele sürmektedir.²⁰ Aktörlerin alana getirdikleri (ya da getiremedikleri) sermayeler, *oyun alanında* kendilerine avantaj (yahut dezavantaj) sunacaktır. Diğer yandan sermayeler birbirine dönüşerek yeni bir güç kaynağı olabilirler. Örneğin ekonomik sermaye kültürel sermayeye dönüşebilir.²¹ Ayrıca farklı türde sermaye sahipleri birbirleriyle rekabete girişebilir.²² Ayrıca *sermayenin alanının* özerkliğinin inşa edilmesiyle de bağlantısı bulunur. Kendine özel bir oyun alanı bulunan oyuncular, kendine özel bir sermaye yaratabilir ve başka bir alana bağımlılıktan kurtulur – örneğin akademik alan büyük ölçüde kültürel sermayeye dayanır.²³ Sermaye kavramının sunduğu teorik çerçeveden hareketle, insani diplomasi aktörlerinin, fon kaynakları, gönüllü sermayesi, kurumsal tecrübesi, inanç temelli hayırseverlik mirası, bürokratik ayrıcalıklar gibi farklı sermayelerle alanda varlık göstermekte ve oyuna katılmakta olduğu belirtilebilir. Zira bu hususlar makalenin ilerleyen bölümlerinde derinlemesine incelenecektir.

Ayrıca *alandaki* her aktörün sahip olduğu bir *konum* bulunmaktadır. Bir spor oyununda olduğu gibi sosyal hayatta da oyuncuların farklı konumları bulunur. Alandaki eylem, yalnızca yerleşik *konumların* (*positions*) statik bir yansıması değil, birçok birbiriyle yarışan *konum alma* (*position-taking*) projesinin sonucudur.²⁴ Aktörler sahip oldukları sosyal, ekonomik, siyasi, kültürel ve sembolik sermayeyi kullanarak bu *konumlar* üzerinden birbirleriyle ilişki kurmaktadır. Dolayısıyla insani diplomasi aktörlerinin alandaki konumları kendilerine bazı avantaj yahut dezavantajlar sağlar ve kuracakları ilişkinin mahiyetini etkiler.

Buraya kadar çizilen teorik çerçeveden hareketle bu çalışma, Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani diplomasi alanını Pierre Bourdieu'nün pratik teorisi çerçevesinde inceleyecektir. Bu bağlamda şu sorulara yanıt aranacaktır: (i) Habitus, alan ve sermaye kavramları, Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi faaliyetlerini anlamada nasıl bir analitik çerçeve sunmaktadır? (ii) İnsani diplomasi aktörleri oyuna hangi sermaye türleri ile katılmakta ve bu sermayeler alandaki konumlarını ve eylem biçim-

20 Pierre Bourdieu ve Loïc Wacquant, "Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar," 81-85.

21 Örneğin varlıklı ailelerin çocuklarını özel prestijli okullara göndermeleri ekonomik sermayenin kültürel sermayeye dönüştürülmesine örnektir.

22 Dursun, "Toplumu Bourdieu ile Düşünmek".

23 Calhoun, "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları," 108.

24 Craig Calhoun ve Joseph Gerteis, "The Sociological Theory of Pierre Bourdieu," 262.

lerini nasıl etkilemektedir? (iii) İnsani diplomasi alanı, diğer sosyal alanlarla nasıl etkileşim içindedir ve bu etkileşim alanının kuralları, rekabet dinamikleri ve sermaye dönüşümleri açısından ne ifade etmektedir?

Sonuç olarak bu çalışma, Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi alanındaki faaliyetlerini, Pierre Bourdieu'nün pratik teorisi bağlamında analiz edecektir. Çalışmanın ana argümanı “insani diplomasi aktörlerinin eylem biçimlerinin; sahip oldukları ekonomik, sosyal, kültürel ve sembolik sermaye türleri, bu sermayelerin alandaki konumları ve diğer sosyal alanlarla kurdukları ilişkiler tarafından belirlenmekte olduğu”dur.

YÖNTEM

Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi alanına odaklanacak olan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama tekniklerinden *derinlemesine mülakat* ve *doküman analizi* kullanılarak konu ile ilgili derin bir kavrayışa ulaşmak, olay ve olguları kendi bağlamları içerisinde inceleyerek yorumlamak hedeflenmiştir. Araştırmanın safhaları şu şekilde tasarlanmıştır ve uygulanmıştır: (i) araştırma sorunsalının belirlenmesi, (ii) araştırma sorularının oluşturulması, (iii) kuramsal çerçevenin oluşturulması, (iv) evren ve örneklem seçilmesi, (v) veri toplama süreci, (vi) verilerin yorumlanması ve analizi.

Teorik çerçevenin uygulanacağı örneklem seçimi ise şu şekilde gerçekleşmiştir. “İnsani yardım alanında faaliyet gösteren Türk yardım kuruluşları”nın hedef evreni oluşturduğu bu çalışmada, hedef evrenden indirgenecek olan örneklem çerçevesi, nitel araştırmanın başarısını belirleyen geçerlik, güvenirlik, tutarlık ve inandırıcılık²⁵ unsurlarını haiz bir sonuca ulaşma temayülü ile belirlenmeye çalışılmıştır. Amaçlı örnekleme çerçevesinde, örnekleme oluşturacak kurumlar, araştırma konusuyla doğrudan ilgili olup olmadıklarına bakılarak ve bilgi zengini kaynak olup olmayacağı göz önüne alınarak seçilmiştir. “İnsani yardım alanında faaliyet gösteren Türk yardım kuruluşları” evreninden yurt dışına en çok yardım yapan

25 İnci F. Öztürk, Tuncer Fidan ve Gökhan Arastaman, “Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme,” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15, sy. 1 (2018): 37–75, <https://doi.org/10.23891/efdyyu.2018.61>.

Türk sivil toplum kuruluşları listesinde²⁶ bulunan 20 kurumdan 18'ine elektronik posta ve telefon yoluyla ulaşılmıştır. Çalışmanın amacı ve mülakat soruları kendilerine iletilmiştir. Bu 18 kurumdan 7'si çalışmaya katılma yönünde olumlu fikir beyan etmiştir. Ancak daha sonra bu 7 kurumdan 2'si 6 Şubat 2023'te gerçekleşen Pazar-cık depremi ile ilgili gündemlerinin yoğunluğu nedeniyle görüşme talebine olumlu yanıt veremeyeceklerini belirtmiştir. Çalışmaya veri sunan kurumlardan biri de çalışmada isminin geçmemesini istemiştir. Dolayısıyla bu kurum da çalışmada incelenen kurum-lar arasına dâhil edilememiştir. Sonuç olarak çalışmaya sivil insani yardım kuruluşları olarak Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı ve İHH İn-sani Yardım Vakfı; yarı sivil kuruluşlar olarak Türk Kızılay ve Tür-kiye Diyanet Vakfı dâhil edilmiştir. Bu kurumlar insani diplomasi alanındaki faaliyetleriyle öne çıkan ana STK'ları oluşturmaktadır.

İNSANİ DİPLOMASİ ALANININ NİTELİĞİ

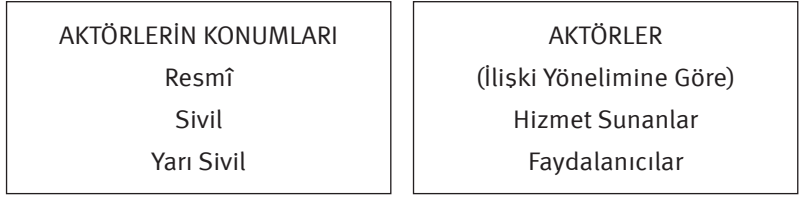
Türk STK'ların rol aldığı insani diplomasi alanını analiz edebil-mek için öncelikle insani diplomasi alanının temel özelliklerini ortaya koymak gerekir. “Kendine özgü kural ve ödülleri bulunan bir alan”²⁷ olarak tasvir edebileceğimiz *insani diplomasi alanı*nda aktörler²⁸, *oyuna* muhtelif *konum*lardan iştirak etmektedir. Alan-daki sosyal failer olan bu aktörler, *oyuna* sermayeleriyle bağımlı konumlar üzerinden katılmaktadır. Aktörler bu konumlara bağımlı stratejileri, yatkınlıklarının sınırları dâhilinde geliştirmektedir.²⁹ Aktörlerin alandaki konumlarını, iki ayrı göstergeyle tasvir etmek mümkündür. *İnsani diplomasi alanı*nda eylemde bulunan aktörler, alanda iki açıdan, (*i*) aktörlerin kimlikleri, resmî, sivil, yarı-sivil oluşları ve (*ii*) faydalanıcılarla ilişkileri, açılarından *konum* almaktadır:

26 TİKA, Turkish Development Assistance 2014 Report (2014), 54, <https://www.tika.gov.tr/upload/2016/INGILIZCE%20SITE%20ESERLER/KALKINMA%20RAPORLA-RI/DA%20Report%202014.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

27 “Alan” kavramını Bourdieu'nün kavramsallaştırmasından ödünç aldım. Bourdieu, “Bilimin Toplumsal Kullanımları,” 70.

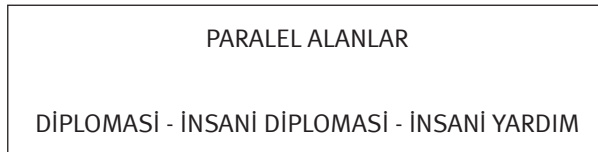
28 Buradan itibaren “aktörler” ile ifade edilen, Bourdieu'nün *oyunun* katılımcıları ola-rak gördüğü *oyuncular*; çalışmamızın odak noktasını oluşturan insani diplomasi ak-törleri olan STK'lardır. Metinde “insani diplomasi aktörleri” kalıbının okuma yorgun-luğuna neden olacağı düşünülen yerlerde sadece “aktör” kelimesi kullanılacaktır.

29 Bourdieu, “Bilimin Toplumsal Kullanımları,” 70.

Şekil 1: İnsani Diplomasi Alanında Konum ve Aktörler

Şekilde görüldüğü gibi *insani diplomasi alanı* resmî, sivil ve yarı sivil kuruluşlar ile bireylerin *oyuna* katıldığı bir alandır. Bu çalışmada yukarıda tasvir edilen alan içerisinde sivil kuruluşlar olarak İHH İnsani Yardım Vakfı ve Aziz Mahmûd Hüdâyî Vakfı; yarı sivil kuruluşlar olarak Türkiye Diyanet Vakfı ve Türk Kızılay araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Aktörler, *konumlarına* bağlı olarak *alana* muhtelif sermayeler -ekonomik, kültürel, sosyal, sembolik- getirmekte; *oyunu*, *konumlarının* sağladığı imkân ve kısıtlarla sürdürmektedir.

İnsani diplomasi alanı, *diplomasi* ve *insani yardım* alanı ile irtibat ve etkileşim hâlinde bulunan bir alandır. Sosyal uzayın sonsuz çeşitliliğini ve karmaşıklığını kavramak için fikrî bir kalkış noktası³⁰ olarak tanımlanan *alan* sosyolojik mücadelenin devam ettiği zemindir. İnsani diplomasi, böyle bir *alanda* cereyan etmektedir. Ancak toplumsal hayat, kendine özgü kural ve ödülleri olan pek çok *alandan* müteşekkildir. Farklı oyunların eş zamanlı olarak oynandığı farklı *oyun* alanları bulunur.³¹ Bu bağlamda *insani diplomasi alanının* sosyal uzayda yakın irtibat hâlinde olduğu iki alan -diplomasi ve insani yardım- bulunmaktadır.

Şekil 2: Paralel Alanlar

30 Arlı, "Klasik Sosyolojide Derin Revizyon: Pierre Bourdieu Sosyolojisi," 150.

31 Calhoun, "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları," 105.

Diploması ve insani yardım alanlarının kesişim alanı olarak konumlandırabileceğimiz insani diploması alanının bu alanlar ile dirsek teması, bu iki çevrenin kavrama bakışıyla ve pratikleriyle yakından ilgilidir. İnsani diploması, irtibat hâlinde olduğu bu her iki alanın da ilgisine mazhar olmakta, iki alan tarafından da sahiplenilmektedir. İnsani diplomasının “Hükümetler ve (veya) insani yardım kuruluşları, hükümetler arası kuruluşlar ve hükümet dışı kuruluşlar (STK'lar) veya diğer devlet dışı aktörler arasında özel (*private*) veya açık (*public*) şekilde gerçekleşen bir diyalog”³² olarak tanımlanması klasik diploması aktörlerini alana taşımaktadır. Kavramın, uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde barışçıl yol ve yöntemler geliştirmek, klasik diplomasıye insani bir boyut kazandırmak³³, vicdan ve güç arasında denge kurulan bir dış politika yaklaşımı edinmek³⁴ şeklinde tanımlanması yine klasik diploması aktörlerinin insani diploması alanında boy göstermesi anlamına gelmektedir. Diğer yandan sivil aktörler veçhesinden bakıldığında, sivil aktörlerin de insani diploması süreçlerinde resmî diploması aktörleriyle iş birliği hâlinde çalıştığı, kendileriyle yollarının bu anlamda kesiştiği görülecektir. Diploması ve insani diploması alanları bu yönüyle de etkileşim hâlinindedir.³⁵

İnsani diploması alanı, insani yardım alanıyla da doğrudan temas hâlinindedir. Gerek literatür gerekse saha verileri insani diplomasının insani yardımlarla eş değer anlaşılması yönünde güçlü bir temayül olduğunu göstermektedir.³⁶ Diğer yandan içe-

32 Michel Veuthy, “Humanitarian Diplomacy: Saving It When It Is Most Needed,” *Humanitarian Space: Webster University Geneva 16th Humanitarian Conference* (2012), 195.

33 Erdem Özlük, “İnsani Diplomasının İnsani Boyutu,” *Türkiye’de ve Dünyada Dış Yardımlar*, ed. Erman Akıllı (Ankara: Nobel, 2016), 23, 24. Ayrıca “İnsani dış politika” ifadesi, Türk hükümeti yetkilileri ve TİKA tarafından insani diplomasıyı tanımlarken kullanılmıştır. Bkz. M. Benli Altunışık, “Turkey’s Humanitarian Diplomacy: The AKP Model,” *CMI Brief* 2019, sy. 08, <https://www.cmi.no/publications/6973-turkeys-humanitarian-diplomacy-the-akp-model> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). “İnsan ve değer odaklı dış politika” ifadesi için bkz. Suna Gülfer ve İhlamur Öner, “Turkish Migration and Asylum Regime in the Light of Humanitarian Diplomacy,” *Akademik Orta Doğu* 9, sy. 1 (2014): 119–142.

34 Ahmet Davutoğlu, “Turkey’s Humanitarian Diplomacy: Objectives, Challenges and Prospects,” *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity* 41, sy. 6 (2013): 865–866, 870, <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.857299>.

35 Araştırma kapsamında mülakat yapılan kişiler resmî aktörlerle iş birliklerini sık sık ifade etmişlerdir. Örneğin insani yardıma erişimin müzakere edildiği bir ortamda yetki sahibi resmî aktörün onayı olmaksızın sürecin takip edilmesi hukuk dışıdır; insani fayda üretmek yerine zarara neden olabilir. (Katılımcı III, 2020).

36 Araştırmaya katılan kişilere, “Kurumunuz, insani diploması bağlamında hangi çalışmaları yapmaktadır?” sorusu yöneltildiğinde büyük çoğunluğu insani yardım çalışmaları anlatmıştır.

risinde diplomatik işlevi³⁷ barındıran insani diplomasının gündeminde “doğal veya insan kaynaklı acil durumlarda insani hedeflerin desteklenmesi”³⁸ konularının merkezi bir yer tutması da iki alan arasında simbiyotik bir ilişki³⁹ kurmaktadır.

Buraya kadar tasvir edildiği üzere, Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi faaliyetlerini anlamaya çalıştığımız *alan*, aynı evrende diplomasi ve insani yardım alanlarıyla etkileşim hâlinindedir. Bu *aland*a resmî, sivil, yarı sivil kuruluşlar ve bireyler faaliyet gösterir. Aktörler hizmet sunma amacıyla faydalanıcılarla muhatap olur. Bu *aland*a oyuna katılan aktörlerin kimliği, oyuna katılma motivasyonları, konum ve sermayelerine bağlı olarak oyunu sürdürme şekilleri buradan itibaren ele alınacaktır.

Alanda faaliyet gösteren STK'lar

Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği *insani diplomasi alanı* çok sayıda aktörün görev aldığı geniş bir alandır. 6 Şubat 2023'de yaşanan ve 10 ili etkileyen Maraş merkezli depremler, genelde Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının özelde ise insani yardım alanında çalışan kuruluşların hacmi ve kapasitesi hakkında fikir vermektedir. Afet bölgesinde salt yardım kuruluşlarının yanı sıra, iş dünyası, eğitim kurumları, cemaat vakıfları ve kamuya bağlı kuruluşlar gibi toplumun farklı sektörlerinden 250'den fazla kurum görev almıştır.⁴⁰ Arama kurtarma, beslenme, barınma, psi-

37 M. David Clark, “Humanitarian Multi-Track Diplomacy” (Doktora tezi, University of Groningen, 2018).

38 Turunen, “Humanitarian Diplomatic Practices,” 474.

39 Simbiyotik ilişki kavramı bir çalışmada akademisyenler arasındaki ilişkiyi analiz etmek üzere üç şekilde -işbirlikçi, asalak ve sığıntı- tanımlanmıştır. Burada insani diplomasi ve insani yardım alanı arasındaki ilişkinin mahiyeti iki alanın iç içe oluşu ve birbirinden beslenmesi bağlamında simbiyotik ilişki olarak nitelendirilmiştir. Ebru Demirel, “Simbiyotik İlişkiler: Akademisyenler Üzerine Fenomenolojik Bir Çalışma,” *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)* 8, sy. 2 (2022): 366-378.

40 Genelde Türkiye'deki sivil toplum kuruluşları özelde ise insani yardım alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının hacmi ve işlem kapasitesi hakkında Anadolu Ajansı'nın deprem bölgesinde faaliyet gösteren STK'lar ile ilgili haberi fikir vermektedir. Haberde yer alan görselde deprem bölgesinde çalışan 250'den fazla STK'nın logosu bulunmaktadır. Haber bölgede yürüttükleri çalışmaların içeriği ve hacmi hakkında da bilgi sunmaktadır. AA, “STK'ların deprem bölgesindeki çalışmaları sürüyor,” 27 Mart 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/stklerin-deprem-bolgesindeki-calismalari-suruyor/2816384> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). Bir çalışma Türkiye'deki STK'ları dokuz kategori altında sınıflandırmıştır: “1. Ticaret birlikleri, 2. Sendikalar, 3. İşveren kuruluşları/ profesyonel federasyonlar, 4. Hükümet dışı kuruluşlar (NGO) 5. Hizmet ve üretim birlikleri, 6. Yerel idarelerin birlikleri, 7. Politik

kososyal destek, tıbbi destek, aynı yardım gibi muhtelif alanlarda hizmet sunan bu kurumların alandaki faaliyetleri topyekûn bir *sosyal sermaye*ye işaret etmektedir.⁴¹ Bu çalışmada -yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere geniş bir aktör kümesinin yer aldığı bu *alandan*- örneklem olarak iki sivil toplum kuruluşu ve iki yarı sivil kuruluş seçilmiştir.

Şekil 3: Oyuna Katılan Aktörler

ALANA KATILAN AKTÖRLER		
Konum	Sivil	Yarı-sivil
Kurum Adı	Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı	Türkiye Diyanet Vakfı
	İHH İnsani Yardım Vakfı	Türk Kızılay

Öncelikle çalışmamıza konu olan aktörlerin *oyuna* hangi *konum*-lardan iştirak ettiklerini anlamakta fayda vardır.⁴² Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı ve İHH İnsani Yardım Vakfı, sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum kuruluşları *sivil alanda* devlet idaresi dışında etkinlik gösteren, hükûmete dâhil olmayan hükûmet dışı örgütlenmelerdir.⁴³ Sivil toplum kuruluşları ayrıca, ortak bir amaç için toplanan ve bu amaç doğrultusunda faaliyet gösteren örgütler olarak tanımlanır.⁴⁴ Dolayısıyla bu çalışmada incelenen her iki sivil toplum kuruluşu da resmî devlet alanı dışında kendi kaynak ve

ilgi grupları, 8. Dinsel ilgi grupları, 9. Diğer gruplar". Mustafa Talas, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi," *TÜBAR* (Bahar 2011): 387-401.

41 Bilal Bağış, "6 Şubat Depremleri ve Sosyal Sermaye," *İktisat ve Toplum Dergisi* 14 (2023): 84-91.

42 "Sosyal failler, sermayeleriyle bağımlı konumlar üzerinden yapı içerisinde yer alırlar ve kendisi büyük ölçüde bu konumlara bağımlı stratejileri yatınlıklarının sınırları dâhilinde geliştirirler." Bourdieu, "Bilimin Toplumsal Kullanımları," 70.

43 Talas, "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi," 391-392.

44 Ş. İbrahim Yıldırım, *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim* (Ankara: Seçkin, 2004), 51-52.

planlamaları doğrultusunda faaliyet gösteren yapılardır.⁴⁵ Her iki kurumun da belirli bir amacı bulunur ve faaliyetlerini bu amaç doğrultusunda sürdürür. Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı'nın amacı "Yurt içi ve yurt dışında her türlü eğitim-öğretim, sağlık, sosyal-kültürel, sportif ve çevre ile ilgili faaliyetler gerçekleştirmek suretiyle, sosyal ve insanî meselelerin çözümüne, toplumun maddi ve manevi gelişmesine vakıf senedi çerçevesinde katkıda bulunmaktadır."⁴⁶ şeklinde; İHH İnsani Yardım Vakfı'nın amacı özetle "...nerede olursa olsun sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, savaş, tabi afet vb. sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış, aç ya da açıkta kalmış, zulme uğramış bulunan tüm insanlara gerekli insani yardımı ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmemesi için gerekli tüm girişimlerde bulunmak..."⁴⁷ şeklinde belirtilmiştir. Özetle her iki kurum da devlet alanının dışında sivil bir alanda, vakıf senetlerinde ilan edilen amaç doğrultusunda faaliyetlerde bulunmaktadır. Her iki kurum da *oyuna* sivil toplum kuruluşlarının toplumsal hayata katıldığı *konum* olan *sivil* daireden katılmaktadır.

Çalışmamızda ele alınan diğer iki kurum olan Türkiye Diyanet Vakfı ve Türk Kızılay, *oyuna* yarı-sivil bir *konum*dan katılmaktadır. Yarı sivil toplum kuruluşları, bazı açılardan devletle ilişki hâlinde olan özel kuruluşlar olarak tanımlanır. Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı bir kuruluş olması hasebiyle, yarı-sivil kuruluş kategorisinde değerlendirilmiştir. Zira, Diyanet İşleri Başkanı, Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı olarak konumlandırılmaktadır.⁴⁸ Türk Kızılay da yine bazı açılardan devletle ilişki hâlinde bir kurum olması hasebiyle yarı-sivil kuruluş kategorisinde değerlendirilmiştir. Zira kurum tüzüğünde işaret edildiği üzere, "Türkiye Kızılay Derneği, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının yüksek himayeleri altındadır." Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı kurumun onursal başkanıdır. Türk Kızılay, Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu Cenevre Hukuku'nun gereklilikleri doğrultusunda,

45 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, "Hüdâyi Vakfı Katalog," 30 Mayıs 2023, <https://www.hudayivakfi.org/hudayi-vakfi-tanitim-katalogu.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). İHH İnsani Yardım Vakfı, "Biz Kimiz," <https://ihh.org.tr/biz-kimiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

46 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, "Vakıf Senedi," 5 Ekim 2016, <https://www.hudayivakfi.org/vakif-senedi.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

47 İHH İnsani Yardım Vakfı, "Vakıf Kuruluş Senedi," <https://ihh.org.tr/vakif-kurulus-senedi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

48 Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), "İdari Yapı," <https://tdv.org.tr-TR/kurumsal/#idariyapi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

insani çalışmalarda kamu otoritelerine yardımcı olarak hareket eder.⁴⁹ Türk Kızılay, kamu otoritelerine insani alanda yardımcı olma vasfından hareketle, Türk hükûmeti ile paralel bir insani diplomasi politikası yürütmektedir. Özetle, çalışmada incelenen kurumlar *oyuna* iki farklı *konum*dan sivil ve yarı-sivil alanlardan katılmakta; *oyunu*, *konum*larının sunduğu imkânlar dâhilinde oynamaktadır.

Aktörlerin Oyuna Katılma Motivasyonları

Toplum, sosyal eyleycilerin hareket ettikleri sosyal uzayları içeren bir sosyal alandır.⁵⁰ Bu bağlamda bir sosyal alan olarak görebileceğimiz “Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi alanı”na katılan sosyal eyleyciler, yani insani diplomasi aktörleri, neden bu alanda boy göstermeyi tercih etmiştir? Aktörlerin oyun içinde yer alması, oyunu oynamaya değer bulduklarına işaret eder. O halde kendileri için *oyunu* oynamaya değer kılan şey nedir?⁵¹

Çalışmamıza konu olan aktörlerin alana girişinin -oyunu oynamaya değer görmelerinin- arkasında muhtelif nedenler bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi, *toplumsal yardımseverlik mirasıdır*. Sosyal hayattaki bireyler, oyunlara belli *eylem eğilimleri seti* ile yani *habitus* ile dâhil olmaktadır.⁵² Dışsal toplumsal yapıların içselleştirilmesi, geçmişten getirilen öğrenilmişliklerin oyuna yansıtılması⁵³ sonucunda bazı *bireysel refleksler* oluşur. Bu bağlamda yardımseverlik, habitustan kaynaklanan bir bireysel refleks olarak belirlemektedir. İncelediğimiz kurumlarda görev alan kişiler de bu habitustan gelmektedir. Örneğin Osmanlı’da önemli bir imar aracı olan vakıf kurma, cami, sebil, çeşme, köprü, medrese, han, hamam gibi vakıflar aracılığıyla insanlığa hizmet etme geleneği çalışmada incelenen kurumlarda da görülmektedir. Kurumlar kalıcı eserler, hayrî faaliyetler gibi isimler altında bu geleneği yaşatmaktadır. Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, cami, mescit, okul, yurt ve yetimhaneler inşa etmektedir.⁵⁴ İHH, bu kapsamdaki faaliyetlerini Kalıcı Eserler

49 Türk Kızılay, “Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü,” <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tuzugumuz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

50 Grenfell, “Biography of Bourdieu,” 67-69.

51 “Oyuncular, oyuna girerek oyunun oynamaya değer olduğunu kabul etmiş olurlar.” Bourdieu ve Wacquant, “Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar,” 82.

52 Bourdieu, “Bilimin Toplumsal Kullanımları,” 69.

53 Tatlıcan ve Çeğin, “Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği,” 315.

54 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, “Hüdâyi Vakfı Katalog”.

başlığı altında kategorize etmekte ve sadaka-i cariyeye hadisi şerifi ile bu alandaki hayırları teşvik etmektedir.⁵⁵ TDV, Hayrî Hizmetler başlığı altında cami, mescit, okul, su kuyusu vb. yapılar inşa etmektedir. Ayrıca kuruluş amacını da *vakıf geleneğindeki iyilik halkasını devam ettirme* olarak belirtmiştir.⁵⁶

Zira mercek tuttuğumuz, İslamiyet mirası ve Osmanlı toplum yapısı üzerinde yaşayan bir toplumun bireyleridir. “Komşusu açken tok yatmama”, “ihtiyacından fazlasını infak etme” gibi dinî vaazlar ve yardımlaşmaya dair günlük hayattaki *pratikler*, bu bireylerin davranış kalıplarına nesillerdir aktarılan bir mirastır.⁵⁷ Çalışmamıza konu olan kurumlar böyle bir habitustan gelen bireylerin bir araya gelmesiyle oluşan yapılardır. Örneğin Aziz Mahmûd Hüdâyî Vakfı, 1985 yılında kurulmuştur ancak vakfın bu tarihten önceye dayanan bir *sembolik sermayesi* bulunmaktadır. Sembolik sermaye, bir kişinin veya grubun prestij, itibar, tanınırlık gibi simgesel özellikler nedeniyle edindiği sermayedir.⁵⁸ Kurum kendisini “Osmanlı döneminde ilim ve tasavvuf ehli olması ve muhtaçlara yardımlarıyla öne çıkan Aziz Mahmûd Hüdâyî’ye bağlı bir geleneğin yeniden vücut bulması” olarak takdim etmektedir. Nitekim bu durum vakfın web sitesinde “Hüdâyî Vakıf Çınarı’nın taze bir dalı” olmak şeklinde ifade edilmiştir.⁵⁹

Aktörlerin oyunu oynamaya değer görmelerinin nedenlerinden ikincisi, yaşanan çağdaş krizler sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçlara yanıt verme gayesi, yani *konjonktürel nedenler*dir. En genci 30 yılı aşkın bir kurumsal geçmişe sahip olan bu aktörlerin bir kısmının kuruluş tarihleri, dünyada ve ülkemizde savaşların cereyan ettiği tarihlere denk düşmektedir.

55 İHH İnsani Yardım Vakfı, “Kalıcı Eserler,” <https://ihh.org.tr/kalici-eserler> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

56 Türkiye Diyanet Vakfı (TDV), “Kurumsal,” <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

57 Mustafa Çağrıncı, “Yardımlaşma,” TDV İslam Ansiklopedisi (2013 baskı), <https://islamansiklopedisi.org.tr/yardimlasma> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

58 Pierre Bourdieu, “Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic Field,” *Sociological Theory* 12, sy. 1 (1994): 1–18.

59 Aziz Mahmud Hüdâyî Vakfı, “Hakkımızda,” 5 Ekim 2016, <https://www.hudayivakfi.org/hakkimizda.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Sekil 4: Kurum Kuruluş Tarihleri

Adı	Kuruluş Yılı
Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı	1985
İHH İnsani Yardım Vakfı	1992
Türkiye Diyanet Vakfı	1975
Türk Kızılay	1868

Şekil 4’de görüldüğü üzere araştırmada incelenen kurumların kuruluş tarihi, oyuna giriş motivasyonları hakkında fikir vermektedir. Geçmişten günümüze doğru inceleyecek olursak Türk Kızılay, 1868 yılında *Mecrûhîn ve Marzâ-yi Askeriyye İmdad ve Muâvenet Cemiyeti* (Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti) adıyla kurulmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere kuruluş motivasyonu savaşlarda yaralanan askerlere yardım sunmaktır. Cemiyetin kurulduğu tarih Osmanlı-Rus Savaşı (1877-78), Balkan Savaşları (1912-1913) ve Kurtuluş Savaşı (1919-1923) gibi savaşların arifesidir.⁶⁰

İHH İnsani Yardım Vakfı’nın kurulduğu tarih, Bosna Savaşı’nın başlangıcına tekabül eder. Zira vakıf, “Bosna’da başladık 120 ülkeye ulaştık.” ifadelerinde görüldüğü üzere, kuruluşunu Bosna Savaşı’na dayandırır. İHH kurucularını harekete geçiren Bosna Savaşı olmuştur.⁶¹ “Saraybosna ablukasını kırarak Bosna’ya yardım ulaştıran ve durumu dünya kamuoyuna duyuran ilk sivil toplum kuruluşu”⁶² olan vakfın sadece Bosna Savaşı’ndaki çalışmaları bile önemli bir *sosyal sermaye* birikimine neden olmuştur. Türkiye’den yurt dışına insani yardım götürebilen kurumların yok denecek kadar az olduğu bir dönemde⁶³ Bosna’ya erişebilmesi, Türkiye’deki hayırseverlerin yardımlarını bölgeye ulaştırabilmesi gerek vakıf yö-

60 Türk Kızılay, “Tarihçemiz,” <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

61 İHH İnsani Yardım Vakfı, “Bosna’dan Başladık, 120 Ülkeye Ulaştık,” 30 Eylül 2009, <https://ihh.org.tr/haber/bosnadan-basladik-120-ulkeye-ulastik-318> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

62 İHH İnsani Yardım Vakfı, “Tarihçe,” <https://ihh.org.tr/tarihce> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

63 Türkiye’de STK’ların yardım alanında görünürlük kazanmaları 1990’lı yıllarla başlamıştır. Murat Şentürk, “Türkiye’de Kamunun ve STK’ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar,” *Sosyoloji Dergisi* 28 (2014): 285–307.

netimi ve mensupları gerekse Türkiyeli bağışçılar nezdinde mühim bir yere sahiptir. İHH mensupları ve gönüllüleri, Bosna Savaşı'na sıklıkla atıf yapmakta, vakfın bölge ile teması sıcak bir şekilde sürmektedir.⁶⁴ İHH Başkanı Bülent Yıldırım'ın Aliya İzzetbegović'le savaş esnasında çekilen fotoğrafı sembolik bir öneme sahiptir.⁶⁵ Bölge halkı da İHH'ya minnettarlık duymaktadır. Bosna özelinde İHH, kültürel ve sembolik sermayesini üç yönde artırmıştır: (i) Türkiye halkı nezdinde itibar, (ii) Bosna halkı nezdinde itibar, (iii) kriz bölgesinde faaliyet tecrübesi kazanımı.

Diğer yandan Türkiye Diyanet Vakfı ve Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı'nın kuruluş tarihleri, -1975 ve 1985- doğrudan bir insani krize tekabül etmemekte, bu dönemlerde doğrudan kuruluşu teşvik edecek konjonktürel bir olay gözükmemektedir. Hüdâyi Vakfı, 1985 yılında Hüdâyi Hazretlerinin vakıf misyonunu benimseyen bir grup gönül adamının muhtaçlara yardım amacıyla bir araya gelmesiyle kurulmuştur.⁶⁶ Yine TDV, 1975 yılında vakıf geleneğindeki iyilik halkasının bir devamı olarak muhtaçlara yardım amacıyla kurulmuştur.⁶⁷

Aktörlerin oyunu oynamaya değer görme nedenlerinden üçüncüsü, *kurumsal ilkeler* perspektifidir. Kurumsal ilkeler, kurumları oyuna dâhil eden motivasyonlar arasındadır ve kurumların bulundukları *konumdan* etkilenmektedir. Bir yarı sivil toplum kuruluşu olan Türk Kızılay, *oyuna* insani işlerde kamu otoritelerine yardımcı olma vasfıyla ve bir uluslararası hareketin mensubu olarak katılmaktadır. Kızılay'ın kurumsal ilkeleri bağlı olduğu Uluslararası Kızılaç Hareketi'nin, 7 Temel İlke olarak ilan ettiği, "İnsanlık, ta-

64 İHH gönüllülerinin Bosna ziyaretlerinden biri için: İHH İnsani Yardım Vakfı, "İHH'dan Bosna'ya Anlamlı Ziyaret," 22 Ekim 2013, <https://ihh.org.tr/haber/ihh-dan-bosnaya-anlamli-ziyaret-1908> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); 11 Temmuz Srebrenitsa yürüyüşüne katılan İHH mensupları için: İHH İnsani Yardım Vakfı, "Türkiyeli Gençler Srebrenitsa'da," 11 Temmuz 2018, <https://ihh.org.tr/haber/turkiyeli-gencler-srebrenitsada> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH gönüllülerinin bir başka bölge ziyareti için: "İHH Gönüllülerinden Bosna'da Anlamlı Ziyaretler," 17 Ekim 2013, <https://www.haberler.com/guncel/ihh-gonullulerinden-bosna-da-anlamli-ziyaretler-5190336-haber/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH'nın bölgedeki varlığı hakkında bir izlenim için Mücahit Gökdoğan, "Kalbimizin Avrupa Yanı: Bosna," 4 Eylül 2014, <https://www.haksozhaber.net/kalbimizin-avrupa-yani-bosna-28424yy.htm> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

65 İlgili fotoğraf Bülent Yıldırım'ın twitter hesabında paylaştığı bir gönderide görülmektedir. Bülent Yıldırım (@BYildirim_IHH), "Katıldığı bir televizyon programında Bosna Hersek'in bağımsızlığının sembol ismi..." X, https://x.com/BYildirim_IHH/status/1462827903452958724 (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

66 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, "Vakıf Senedi".

67 TDV, "Ana sayfa. Bağlantılar." (t.y.), <https://tdv.org.tr-TR/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

rafsızlık, ayırım gözetmemek, bağımsızlık, gönüllü hizmet, birlik ve evrensellik” ilkeleridir.⁶⁸

İHH İnsani Yardım Vakfı, çalışma ilkelerini “öncü olmak, toplumlar arasında köprü olmak, hakem olmak, mazlumun sesi olmak, sömürünün olmadığı adil bir dünyanın yeniden inşasına katkıda bulunmak, emaneti en uygun şekilde kullanmak, şeffaf olmak, markayı ya da ismi değil hizmeti öne çıkarmak, din, dil, ırk, mezhep ayrımı yapmadan yardım etmek” şeklinde deklare etmiştir.⁶⁹ İHH, 2009 yılında İslam İşbirliği Örgütü (İİT)’ne sunduğu *Davranış İlkeleri* dokümanında, örgüt şemsiyesi altındaki kurumların takip edebileceği davranış kuralları olarak *ihlas, insaniyetperverlik, bağımsızlık, şeffaflık, saygı, iş birliği, verimlilik, hakemlik, hesap verebilirlik, adalet, bilinçlendirme, zamanlama, gönüllülük, güven ve emniyet* kavramlarını önermiştir.⁷⁰ Vakfın “din, dil, ırk, mezhep ayrımı gözetmeksizin muhtaç olanlara yardım etme” insanlık ilkesi ile aynı paraleldedir. İnanç temelli bir sivil toplum kuruluşu⁷¹ olarak tanımlanabilecek İHH, görüldüğü gibi ihlas ve adalet gibi dini çağrışımlı kavramları kullanmaktadır. Uluslararası insani yardım camiasında faaliyet gösteren İHH, doğal olarak bağlı olduğu devletin ve uluslararası hukukun kurallarına tabi olmakta, ilaveten İslam dininin tavsiyelerini de referans olarak almaktadır. Örneğin Katılımcı II kodlu mülakat yaptığımız kişi, insani diplomasi çalışmalarında Müslüman toplumlar arasındaki anlaşmazlıkların çözümü noktasında Hucurat Suresi’nin dokuzuncu ayetini⁷² referans aldıklarını belirtmiştir (Katılımcı II, 2020).

Araştırma kapsamında görüşülen ve inanç temelli bir sivil toplum kuruluşu olarak tanımlanabilecek bir diğer STK olan Aziz

68 Türk Kızılay, “Temel İlkelerimiz,” (t.y.), <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

69 İHH İnsani Yardım Vakfı, “Hakkımızda,” (t.y.), <https://ihh.org.tr/hakkimizda> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

70 H. Zehra Kavak, “Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam Ülkelerindeki İnsani Diplomasi Faaliyetleri,” (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, 2024).

71 İnanç temelli kuruluş, genellikle dini inançlara dayalı olan ve toplumsal hizmetler sunan kuruluşları ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Noor, A. L. Mohd. ve Nawi, N. Hisham, “Faith-Based Organisations (FBO): A Review of Literature on their Nature and Contrasting Identities with NGO in Community Development Intervention,” *European Journal of Economics and Business Studies* 9, sy. 1 (2023): 72-93, <https://doi.org/10.26417/ejes.v4i1.p14-28>.

72 “Eğer müminlerden iki grup birbiriyle kavgaya tutuşursa hemen aralarını düzeltin; ikisinden biri diğerrinin hakkına tecavüz etmiş olursa -Allah’ın emrine geri dönmeye kadar- haksızlığa sapanlara karşı savaşın; dönerlerse aralarındaki anlaşmazlığı adaletle çözüme bağlayın ve herkese hakkını verin. Allah hakkı yerine getirenleri sever.” (Hucurât, 49: 9).

Mahmûd Hüdâyî Vakfı, çalışmalarında takip ettikleri beş temel ilkeden bahsetmiştir: “İnsanlık, yansızlık, tarafsızlık, sivillik/bağımsızlık ve güçlendirme.” Vakıf bu ilkeleri dini nasrlara referansla açıklamaktadır. İnsan, eşref-i mahlukat (yaratılanın en şerefli) olarak tanımlanmış ve ızdırab çeken her insanın, insan olmasından ötürü herhangi bir ayrımcılığa maruz bırakılmadan desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir.⁷³ Vakıf adına mülakata katılan katılımcının belirttiği *yansızlık, tarafsızlık, bağımsızlık ve güçlendirme* ilkeleri, uluslararası ekosistemde kabul gören ilkelerle de paralellik arz etmektedir. Bu beş ilkenin anlamı açıklanırken temel gaye “Allah’ın rızasını gözetmek” olarak belirtilmiştir:

“Bahsedilen 5 temel ilkenin bizim için anlamı şudur: Biz insanlığın üç temel ihtiyacı olan iâşe, ilim ve irfan (3İ) açığını 3K olarak formüle ettiğimiz Karın-Kafa-Kalp doyurma anlayışıyla kapatmaya çalışıyoruz. Bunu yaparken de amacımız ticari ve siyasi bir menfaat elde etmek değil, Allah’ın rızasını gözetmek, insanların dert ve kederleri ile yakından ilgilenmek, muhtaç olanlara sâfi bir sevgi besleyerek onların yardımlarına koşmaktır.” (Katılımcı I, 2023)

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı yarı-sivil bir kurum olan Türkiye Diyanet Vakfı da insan kavramı üzerinde durmaktadır. Vakıf “din, dil, renk ve cinsiyet ayrımı yapmadan mazluma umut olma” gayesiyle ve “İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı

73 “(i) İnsan, bizim nazarıımızda Allah’ın eşrefi mahlukatı (yaratılanın en şerefli) yani “Hazreti İnsan”dır. Sosyal hizmetlerde, insani yardım faaliyetlerinde, ızdırab çeken bir insan varsa, nerede ve nasıl olduğuna bakılmaksızın, en zor durumda olandan başlayarak insani müdahale esas olmalıdır.

(ii) Hizmet edilen coğrafyanın iç çatışmalarına, siyasi kampaşmalarına, ideolojik tutumlarına, topluluklar/gruplar arasındaki bölgesel ayrımlaşmalara bakmaksızın faaliyetlerimize odaklanmalı, bizi direk ilgilendirmeyen bölgesel hususlarda gerek siyaseten, gerekse ilmi siyaseten yansızlık şiarımız olmalıdır. Herhangi çatışma ya da ihtilafta bir yanda yer alınmamalıdır.

(iii) Öte yandan faaliyet gösterilen bölgede, insana hizmet şuurunu bize aşıl原因 kendi değerlerimizle hareket etmeli ve yardımlarımızı gerçekleştirirken ayrımcılık yapmamalıyız, ayrımlardan ve farklılıklardan ziyade “ihtiyaca” odaklanmalı ve tarafsızlık ilkemizi korumalıyız.

(iv) Yine insani yardım çalışmalarında “sivil” olmalıyız. Yani siyasi, askeri, ticari gibi yapılardan bağımsız kalmalıyız, özgür irademizle kendi amaçlarımız doğrultusunda hareket etmeliyiz.

(v) Sosyal hizmetlerde, insani yardım faaliyetlerimizde, hizmet bölgesindeki bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların; kişisel, kişiler arası, sosyo-ekonomik gücünü arturmalarına ve koşullarını geliştirmelerine yardımcı olmamız gerekir. Zira aslanan muhtaç topluluklara mütemadiyen yardım etmek değil, onları güçlendirmek ve her konuda ihtiyaçlı durumdan kurtarmaktır.” (Katılımcı I, 2023).

olandır.” düsturuyla çalıştığını ifade etmektedir.⁷⁴ Vakfın faaliyet ilkeleri de “adalet, ihsan, merhamet, istikamet, sürdürülebilirlik, hesap verebilirlik, bütünlük ve kalıcılık, estetik”⁷⁵ olarak belirtilmektedir. Türkiye Diyanet Vakfı da oyunda bulunma motivasyonlarını dini atıflarla açıklamıştır.

Görüldüğü üzere kurumların oyuna katılma motivasyonlarından üçüncüsü kurumsal ilkelerdir. Kurumsal ilkeler, aktörlerin konumlarından ve alana getirdiği mirastan etkilenmektedir. Alana uluslararası bir hareketin mensubu olarak bu konumdan katılan Kızılay, Kızılhaç-Kızılay Hareketi ilkelerine tabi olmakta ve bu motivasyonlarla hareket etmektedir. Diğer üç kurum sivil veya yarı sivil konumlardan katılmaları bir fark yaratmaksızın inanç temelli bir ilkeler perspektifine sahiptir. Diğer yandan alandaki tüm aktörlerin temel insani ilkelerin gerçekleştirilmesi paydasında bulunduğu, özellikle de temel insani ilkeler arasında yer alan “insanlık” ilkesinin aktörleri harekete geçiren saikler arasında öne çıktığı görülmektedir.⁷⁶

Toparlayacak olursak, aktörlerin oyuna katılma motivasyonlarında üç unsur öne çıkmaktadır: (i) toplumsal yardımseverlik mirası, (ii) konjonktürel nedenler ve (iii) kurumsal ilkeler. Her üç başlık da aktörlerin farklı türde biriktirdikleri sermayelerle ilişki içerisindedir.

STK'LARIN SERMAYE BİRİKİMLERİ

Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani diplomasi alanı, mücadelenin “savunmasız insanların çıkarlarını ko-

74 TDV, “Ana Sayfa. Bağlantılar”.

75 TDV, “TDV Tanıtım Kataloğu. Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar,” (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/medya-odasi/tdv-tanitim-kataloglari/> (erişim 11 Aralık 2025).

76 İnsani alanda “temel insani ilkeler” söz konusu olduğunda, ekosistemin önde gelen aktörlerinin benimsediği şu ilkeler gündeme gelir: BM Genel Kurulu’nda kabul edilen *insanlık*, *tarafsızlık*, *ayrım gözetmemek* ve *bağımsızlık* ilkeleri; ve bu ilkelere ilaveten Kızılhaç Kızılay Hareketi’nin ilan ettiği *gönüllü hizmet*, *birlik* ve *evrensellik* ilkeleri. Bizzat Kızılhaç temel ilkelerini hazırlamış olan Jean Pictet, ilkeler arasında “insanlık” ve “ayrım gözetmeme” ilkesini hiyerarşik olarak birinci sıraya yerleştirir. Araştırmada incelenen kurumların da temelde “insanlık” ilkesi müşterekinde bulunduğu görülmüştür. Jean Pictet, *Les principes de la Croix Rouge* (Geneva, 1955; UN OCHA, “What Are Humanitarian Principles,” 1 Temmuz 2022, https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf (erişim: 11 Aralık 2025)).

rumak için temel insani ilkeleri hayata geçirme” amacıyla devam ettiği bir toplumsal alandır. Bourdieu’ye göre aktörlerin alandaki mücadelesi ve alandaki diğer aktörlerle ilişkileri, bulundukları konum ve sahip oldukları sermayeden etkilenir. Alana farklı sermayelerle gelen aktörler, sermayelerin özgül ağırlığına ve hacmine göre alanda yer kapmaya çalışır.⁷⁷ Peki, insani amaçlar için alanda varlık gösteren Türk STK’lar nasıl bir mücadele içerisinde? Toplumsal alandaki mücadele insani organizasyonlar için ne anlama gelmektedir?

Öncelikle çalışmada incelenen Türk STK’ların alana hangi sermayelerle geldiğini incelemekte fayda vardır. Alan teorisine göre aktörlerin alana getirdiği sermayeler, iktisadi, kültürel, toplumsal ve semboliktir. İktisadi sermaye, içerisinde gizli bir tahakküm barındırmayan, salt ekonomik kaynakların elde bulundurulması anlamına gelen somut bir sermaye türüdür. Kültürel sermaye, bilgi ve becerilerin elde bulundurulması anlamına gelen, bilgi sermayesi olarak da adlandırılan sermaye türüdür. Kültürel sermaye, somutlaştırılmış, nesneleştirilmiş ve kurumsallaştırılmış olarak üç şekilde görülebilir. Toplumsal sermaye, bireyin toplum içerisinde tanıdığı ve ihtiyaç durumunda desteklerini alabileceği kişiler ağına, karşılıklı tanıma ve tanışma durumuna işaret eder. Sembolik sermaye ise tüm sermaye türlerini çeşitli oranlarda ihtiva eden ve bir alanda söz sahibi olabilmek için geçerli hale gelen sermayedir.⁷⁸

Sermaye türleri ve muhtevalarına dair kısa bir giriş yaptıktan sonra Türk STK’ların alana getirdiği sermayelerin izi sürülebilir. Sivil toplum kuruluşları, belirli ihtiyaçları karşılamayı amaç edinmiştir ve bu ihtiyaçların çeşitliliğine göre küçük kamusal alanlar oluştururlar.⁷⁹ STK’ları var eden faktörler, bu ihtiyaçlar doğrultusunda yürüttükleri faaliyetlerdir. Faaliyeti olmayan STK’nın taban bulması ve yaşaması söz konusu değildir.⁸⁰ STK’ları var eden faaliyetler önemli bir iktisadi sermayeye sahip olmayı gerektirir. Çalışmada incelediğimiz kurumların sadece 2024 yılı faaliyet karnesine bakıldığında bile, bu faaliyetlerin ancak ciddi bir iktisadi sermaye ile hayata geçirilebileceği anlaşılabılır:

77 Bourdieu, “Outline of A Theory of Practice”.

78 Bourdieu, “Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic Field”.

79 İsmail Başaran ve Duygu Akyüz, “Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu,” *Journal of Civilization Studies* 7, sy. 1 (2022): 76-91.

80 Talas, “Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi”.

Sekil 5: STK'lara Dair Veriler

STK'lara Dair Veriler				
STK	Personel ve Gönüllü Sayısı	Şube Sayısı	Faaliyet Yaptığı Ülke Sayısı	Öne Çıkan Projeler
Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı	-	-	40 ülke	30'u aşkın ülkede eğitim faaliyeti Yurtiçinde ve dışında 200'e yakın eğitim müessesesi ile iş birliği Yurtdışında işletmesine destek verilen eğitim müessesesi sayısı 116 Yılda 45 bin öğrenciye destek 41 ülkeden 2200 lisans öğrencisine destek 14 ülkede 22 IHL dengi okul inşası Kültür merkezleri Yurtlar ve konuk evleri Sosyal yardımlar Kalıcı hayrî hizmetler
İHH	1036 personel, 179.767 gönüllü	İstanbul'da 40 temsilcilik; Anadolu'da 5 şehirde şube e temsilcilikler	77 ülke	77 ülkede, 1585 proje; 11,2 milyon faydalanıcıya ulaşma 130.000 yetim hâmilliği Kalıcı hayrî hizmetler

STK'lara Dair Veriler				
STK	Personel ve Gönüllü Sayısı	Şube Sayısı	Faaliyet Yaptığı Ülke Sayısı	Öne Çıkan Projeler
TDV	42 bin gönüllü	1003 şube	149 ülke	15 ülkede 29 eğitim projesi Yurtdışında 8.558 öğrenciye ücretsiz eğitim, burs ve yurt imkânı Ramazan'da 1.066.685 kişiye destek Kurban'da 78 ülke ve 348 bölgede 747.052 hisse kurban Yurtdışı ve yurtici kriz bölgelerine yardım 9.089 yetimin hamillliği Kalıcı hayrî hizmetler
Türk Kızılay	6140 personel, 376.423 gönüllü	306 şube, 207 temsilcilik, 13 delegasyon (yurtdışı)	Türkiye ve 41 ülke	Yoksulluk ve acılık alanında ulaşılan kişi 22.921.776 340 afet durumuna müdahale Türkiye'de 19 toplum merkezi, Ülke genelindeki kan bağışi hedefinin %91'ini karşılama Kalıcı hayrî hizmetler

Not: Sekil 5'deki veriler dört kurumun 2025 yılında yayımlanan faaliyet raporlarından alınmıştır. 2025 yılında yayınlanan kurum raporları, 2024 yılına ait verileri göstermektedir. Kurumların faaliyet raporlarında veriler aynı standarda göre paylaşılmadığı için tabloda homojen bir veri seti sunulamamıştır. Projeler sütununda, kurumların yıl içerisinde yaptığı tüm faaliyetler değil, faaliyetlerden bir kısmı sembolik olarak paylaşılmıştır.

Şekil 5’de görüldüğü üzere STK’lar Türkiye’de ve dünyanın 40 ila 149 ülkesinde insani yardım projeleri hayata geçirmektedir. Türkiye içerisinde Kızılay’ın 306 şube ve 207 temsilciliği, TDV’nin 1003 temsilciliği, İHH’nın İstanbul’da 40, Anadolu’da 5 temsilciliği bulunmaktadır. Kızılay’ın 6140 personeli, İHH’nın 1036 personeli bulunmaktadır. STK’ların dünyanın farklı bölgelerinde ve yurt içinde tabloda işaret edildiği çapta bir faaliyet yürütebilmesi, belli sayıda şube ve temsilcilik açabilmesi, belli sayıda personel istihdam etmesi, sadece iktisadi sermayeye bağlı olmasa da önemli bir iktisadi sermaye gerektirir. STK’ların bütçe hacimleri değişen boyutlardadır. Örneğin 2022 yılı bütçeleri 2 milyon TL ile 12 milyon TL arasındadır. Sivil toplum kuruluşu İHH’nın yıllık bütçesi 9 milyon TL civarında iken; yarı sivil kuruluşlar olan TDV (4.068.358.490,41 TL) ve Kızılay’ın bütçeleri (12.398.214.466,20 TL) daha yüksek bir marjdadır. İnsani ilkeleri gerçekleştirmek için mücadeleye katılan STK’ların birinci önceliği bu amaca hizmet edebilmek için iktisadi sermayelerini artırmak olacaktır.⁸¹

STK’ların iktisadi sermayesi, alandaki faaliyetlerini fonlamanın yanında, STK’ların başka sermaye türlerinde de birikim yapmasını sağlar. Nitekim, alandaki sermayeler birbirine dönüştürülebilir. Bir sermaye türündeki birikim diğer sermaye türünde artışa neden olabilir. İktisadi sermaye, kültürel ve sosyal sermayeye; aynı şekilde sosyal sermaye de iktisadi ve kültürel sermayeye dönüştürülebilir.⁸² Türk STK’ların toplum nezdindeki itibarı ve güvenilirliği sembolik sermaye kategorisinde değerlendirilebilir. Bu sembolik sermayenin gücü ya da zayıflığı bağışçılardan gelecek destekleri yani kurumların iktisadi sermaye birikimini etkiler. Bu durum sembolik sermayenin iktisadi sermayeye dönüştürülmesine örnek oluşturur.⁸³

81 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, “Hüdâyi Vakfı Katalog”; Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı, “Hakkımızda,”; Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, “Vakıf Senedi,”; Türk Kızılay, “Temel İlkelerimiz,”; Türk Kızılay, “2022 Faaliyet Raporu,” 2023, <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kizilay-2022-dernek-faaliyet-raporu-15-11-2023-43686247.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “İHH Faaliyet Raporu 2022,” 25 Temmuz 2023, <https://ihh.org.tr/yayin/detay/yillik-faaliyet-raporu-2022> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “Temsilcilikler,” <https://ihh.org.tr/temsilcilikler> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “Gelir Gider Tablosu,” <https://ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); TDV, “TDV Tanıtım Kataloğu. Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar,”; TDV, Faaliyetlerimiz. (t.y.). <https://tdv.org.tr-TR/faaliyetlerimiz/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

82 Dursun, “Toplumu Bourdieu ile Düşünmek,” 93-94.

83 Kurumlara duyulan güvenin bağış yapma davranışı üzerindeki hakkında bir çalışma için bkz. Volkan Gökteş, “Bireylerin Bağış Yapma Davranışlarını Etkileyen Faktörle-

Türk STK'ların yukarıda belirtilen bütçelerle geliştirdiği büyük ölçekli ve uzun süreli projeler, birçok yönden kültürel ve sosyal sermaye birikimine neden olmaktadır. İncelenen dört STK da gerek yurt içinde gerekse yurtdışında partnerler, gönüllüler ve faydalancılarından oluşan geniş bir networke sahiptir. Yıllar içerisinde oluşan bu network, kurumlara önemli bir sosyal sermaye sunmaktadır. Dünyadan 400 kurumla iş birliği bulunan İHH, 2024 yılında 183 partner kuruluş ile çalışmıştır.⁸⁴ Uluslararası Kızılhaç Hareketi'nin mensubu olan Türk Kızılay hem hareket mensubu ICRC, IFRC ve ulusal derneklerle, hem de yurtdışındaki delegasyonları aracılığıyla sahada muhatap olduğu kişi ve kurumlarla ilişki geliştirmektedir.⁸⁵ Mülakatlarda paylaşılan verilerin de işaret ettiği üzere Hüdâyi Vakfı ve TDV'nin eğitim faaliyetleri aracılığıyla desteklediği öğrenciler, kendi ülkelerine döndüklerinde burs aldıkları bu kurumların partneri veya gönüllüsü olarak vazife almaktadır (Katılımcı I; Katılımcı IX). Yurtiçindeki geniş faaliyet bölgelerinin yanı sıra, yurtdışında en azı aynı anda dünyanın 40 ülkesinde en fazlası dünyanın 149 ülkesinde faaliyet gösterebilme kabiliyetine sahip bu kurumlar, bu ülkelerde partner, gönüllü ve faydalancılar vasıtasıyla önemli bir network kurmuş durumdadır. Bu açıdan bakıldığında iktisadi sermayenin sunduğu imkân, sosyal sermayeyi artıran bir unsur olmaktadır.

Türk STK'ların bağlı oldukları ulusal ve uluslararası üyelikler de alanda edindikleri sosyal sermaye konusunda önemli bir göstergedir. Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne (UN ECOSOC) danışman statüsünde üyedir. Türk Kızılay, Uluslararası Kızılhaç Kızılay Hareketi üyesidir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın üyelik ilişkisi olan network oldukça geniştir: BM ECOSOC danışman statüsünde üyelik, İİT danışman statüsünde üyelik, İİT İnsani Yardım Fonlar Birimi (OICHF), The Humanitarian Forum, The International Council of Voluntary Agencies, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı (TGTV) ve İslam Dünyası Sivil Top-

rin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma" (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2014).

84 İHH İnsani Yardım Vakfı, "İHH Faaliyet Raporu 2022,"; İHH İnsani Yardım Vakfı, "İHH Arama Kurtarma Ekipleri 2023'te 231 Operasyona Katıldı," 16 Ocak 2024, <https://ihh.org.tr/haber/ihh-arama-kurtarma-ekipleri-2023te-231-operasyona-katildi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

85 ICRC, "The International Red Cross and Red Crescent Movement," <https://www.icrc.org/en/who-we-are/movement> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); Türk Kızılay, "Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü," 2022, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tuzugumuz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

lum Kuruluşları Birliği (İDSB) üyelikleri. Bu üyelikler kurumların uluslararası insani yardım ekosisteminin paydaşlarıyla geliştirdikleri sosyal sermayeye örnektir.

Türk STK'ların bir diğer sosyal sermayesi ise gönüllüleridir. Hüdâyi Vakfı, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Bir vakfın en önemli sermayesi, hiç şüphesiz gönüllüleridir.”⁸⁶ Bahsettiğimiz STK'lar yurt içinde mahalle ve köylere kadar ülkenin kılcal damarlarına ulaşan STK'lardır. TDV, yurt çapında 1003 şubesi ve 42 bin gönüllüsü ile faaliyet göstermektedir. Kızılay yurt içinde 306 şube ve 207 temsilcilik ve 376.423 gönüllü ile faaliyet göstermektedir. İHH çalışmalarına katılan gönüllü sayısı 179.767'dir. Hüdâyi Vakfı, gönüllü ve personel sayısına dair bir veri yayımlamamıştır ancak Şekil 5'de paylaşılan verilerden yola çıkılarak yurtiçinde önemli bir gönüllü ağı olduğu tahmin edilebilir.⁸⁷

Türk STK'ların sahip olduğu gönüllü sermayesinin kurumlar ve toplum nezdinde ne kadar önemli bir sermaye olduğu son yıllarda yaşanan birtakım hadiselerde gün yüzüne çıkmıştır. Örneğin 6 Şubat 2023'de ülkemizde yaşanan Pazarcık merkezli deprem akabinde sahada görev alan STK'lar ve gönüllüleri, toplumun sahip olduğu güçlü sosyal sermaye potansiyelini göstermiştir.⁸⁸ Çalışmada incelediğimiz STK'ların tümü, depremin ilk gününden itibaren ayni ve nakdi bağışlar, gıda yardımı ve psikososyal destek gibi muhtelif alanlarda sahada görev almıştır.⁸⁹ Ancak bunun ötesinde incelediğimiz STK'ların belirli alanlarda vasıflı bir gönüllü sermayesi olduğu görülmüştür. Örneğin İHH, 1500 kişilik gönüllü arama kurtarma ekibiyle 3 bin 278 kişinin enkazdan çıkarılmasına

⁸⁶ Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı, “Hakkımızda”.

⁸⁷ Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı, “Hüdâyi Vakfı Katalog”; Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı, “Hakkımızda”; Türk Kızılay, “Türk Kızılay 2024 Faaliyet Raporu,” 2025, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kizilayfr2024_final_04-062025-10-06-2025-68633790.pdf (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “İHH Faaliyet Raporu 2024.”; TDV, “TDV Faaliyet Raporu 2024,” 2025, <https://tdvmedia.blob.core.windows.net/tdv/MedyaOdas%C4%B1/Raporlar/TDV-Faaliyet-Raporu-2024.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

⁸⁸ Bağış, “6 Şubat Depremleri ve Sosyal Sermaye”.

⁸⁹ İHH Afet, “Kahramanmaraş Depremi Müdahale Çalışmaları Raporu,” Mart 2023, <https://ihh.org.tr/public/publish/0/172/kahramanmaraş-depremi-afet-yonetimi-raporu---w.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı, “Deprem Bölgesi Çalışmalarımız,” 20 Şubat 2023, <https://www.hudayivakfi.org/deprem-bolgesi-calismalarimiz.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); Türk Kızılay, *Pazarcık Depremi Bilgilendirme Bülteni*, 2023; AA, “Diyanet Ekipleri Depremzedelerin Yaralarını Maddi ve Manevi Desteklerle Sarmaya Çalışıyor,” 25 Şubat 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/diyanet-ekipleri-depremedelerin-yaralarini-maddi-ve-manevi-desteklerle-sarmaya-calisiyor/2830899> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

vesile olmuştur.⁹⁰ Yine TDV gönüllüleri, cenaze ve defin işlemlerinde hayati bir görev üstlenmiştir.⁹¹ Kızılay, Türkiye Afet Müdahale Planı'ndaki (TAMP) beslenme ana çözüm ortağı olma rolünden hareketle deprem sahasındaki Afet Beslenme Grubu yardımlarını koordine etmiştir.⁹² Yani, STK'ların alanda faaliyet gösteren diğer STK'lardan ayrıran bazı uzmanlık ve sermaye birikim alanları olduğu görülmektedir.

Çalışmada incelediğimiz dört STK'nın, buraya kadar tasvir edilen iktisadi ve sosyal sermayelerinin dışında, sahip oldukları sembolik sermayeler de tartışılmaya değerdir. Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, adını aldığı Osmanlı sûfisinin manevi ve tarihi mirasını taşımaktadır. “İmandan ihsana giden çizgide, ilmin, irfanın ve hizmetin birlikte yaşandığı bir ümmet havuzu” olarak tasvir edilen Hüdâyi bahçesi,⁹³ üye ve gönüllüleriyle bir manevi okul ve cemaat olmanın simgesel sermayesine sahiptir.⁹⁴ İHH Başkanı Bülent Yıldırım'ın, Türkiye'de darbe girişiminin yaşandığı 15 Temmuz 2016 gecesi “Bu darbeyi durduracağız. Herkes Vatan'a gelsin!” çağrısının toplumda bulduğu geniş karşılık da önemli bir sembolik sermayeye işaret etmektedir.⁹⁵ Türk Kızılay, Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin mirasını taşımaktadır. Hem Türkiye Diyanet Vakfı hem de Türk

90 İHH İnsani Yardım Vakfı, “İHH Arama Kurtarma Ekipleri 2023'te 231 Operasyona Katıldı,” 16 Ocak 2024, <https://ihh.org.tr/haber/ihh-arama-kurtarma-ekipleri-2023te-231-operasyona-katildi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). Nihal Bengisu Karaca. “Her Şey Doğru Yürüseydi Daha Fazla İnsan Kurtarılırdı Ama O İhtimalde Bile Kurtarılanlar Enkazdakilerin Yüzde 50'sini Bulmazdı.” 20 Şubat 2023, https://www.haberdurus.com/haber/serkan_nergis_her_sey_dogru_yuruseydi_daha_fazla_insan_kurtarilirdi_ama_o_ ihtimalde_bile_kurtarilanlar_enkazdakilerin_yuzde_50sini_bulmazdi-68469.html (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

91 Ferit Aslan, “Diyanet, Deprem Bölgesine 4 Bin Din Görevlisi Gönderdi,” 15 Şubat 2023. Medya Scope. <https://medyascope.tv/2023/02/15/diyanet-deprem-bolgesine-4-bin-din-gorevlisi-gonderdi/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

92 Türk Kızılay, *Pazarcık Depremi Bilgilendirme Bülteni*.

93 Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, “Hüdâyi Vakfı Katalog”, 6.

94 Alandaki sivil ve yarı sivil STK'lar arasında muhtelif şekillerde iletişim gerçekleşmektedir. Hüdâyi Vakfı Başkanı Ahmet Hamdi Topbaş, Kızılay'ı ziyaret etmiştir. Diğer yandan Kızılay, sahada Hüdâyi Vakfı'nın yardımlarını dağıtmaktadır. Türkiye Kızılay Derneği Kurumsal Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı Başkanı Ahmet Hamdi TOPBAŞ, Genel Başkanımız Dr. Kerem KINIK'ı makamında ziyaret etti. 24 Haziran 2019, <https://twitter.com/KizilayKurumsal/status/1088417558481518592> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). Türkiye Kızılay Derneği Kurumsal. Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı Tarafından Bağışlanan Yardımların Dağıtımına Marib'de Bulunan Alrawdâ ve Madgal Kamplarında Devam Edildi. 24 Mart 2019, <https://x.com/Kizilay/status/1109892279974674443> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

95 İHH İnsani Yardım Vakfı. 15 Temmuz Direnişi—Bülent Yıldırım. 29 Temmuz 2016. https://www.youtube.com/watch?v=d_9fm-zLYHY (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Kızılay'ın düzenlediği ödül geceleri bu kurumların sahip olduğu bir diğer sembolik sermaye örneğidir. TDV, İyilik Ödülleri ile; Türk Kızılay, Kırmızı Yelek Ödülleri ile toplumda iyilikleri ile öne çıkan şahısları ödüllendirme/onama yetkisine sahip sembolik bir sermaye oluşturmuştur.⁹⁶

Diğer yandan her dört kurum da Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan kuruluş olma statüsünün getirdiği sembolik ve sosyal sermayeye sahiptir. Kamu yararına çalışma statüsü bulunan kurumlar, bu statünün sunduğu sembolik sermaye dışında, sahada birtakım ayrıcalıklara sahip olur. Bunlar, kurumların gelir vergisi, katma değer vergisi gibi vergilerden muaf tutulması; izin almadan bağış toplayabilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş yapabilmesi, kamu kaynaklarından destek alabilmesi gibi ayrıcalıklardır.⁹⁷

Bir başka husus da şudur ki; çalışmada incelediğimiz dört STK'nın da kendi sosyal alanlarını oluşturduklarını ve bu alanlar aracılığıyla iktisadi, kültürel, sosyal ve sembolik sermayelerini artırdıklarını söylemek mümkündür. Kurumların her birinden alt organizasyonlar doğmuştur. Bu kurumların bir kısmı eğitim, kültür, sanat faaliyetleri aracılığıyla kültürel sermaye artırımını sağlamaktadır. Hüdâyi Vakfı'nın bünyesinde bulunan yapılardan birkaçı olan İstanbul Araştırma ve Eğitim Merkezi (İSAR)⁹⁸, İLAM Akademisi⁹⁹ ve İstanbul Fikir ve Toplum Araştırmaları Merkezi (İFTAM)¹⁰⁰ bu duruma örnektir. Yine TDV'nin bağlı kuruluşları olan İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 29 Mayıs Üniversitesi ve İlim Kültür

96 TDV. "Kurumsal." (t.y.). <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Türk Kızılay. "Kırmızı Yelek Uluslararası Gönüllülük Ödülleri." (t.y.). <https://gonullukodulleri.org/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

97 Abdülkadir Beyazkaya, "Türkiye'de Kamu Yararına Çalışan Sosyal Yardım Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Faaliyetleri" (Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2023). Çalışmada incelenen STK'ların kamu yararına çalışan sivil toplum kuruluşu statüsüne sahip olduğunu gösteren veriler için bkz. İHH İnsani Yardım Vakfı, "İHH Faaliyet Raporu 2022"; Türk Kızılay, Türk Kızılay 2019-20-21 Konsolide Faaliyet Raporu, 2022, <https://www.kizilay.org.tr/raporlar> (eriş. 11 Aralık 2025); Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, "Hakkımızda"; TDV, "Ana Sayfa," (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/> (eriş. 11 Aralık 2025).

98 Lisans ve yüksek lisans öğrencilerini uzmanlık programları ile destekleyen bir yapıdır. İSAR, "Kurumsal Bilgiler," (t.y.), <https://www.isar.org.tr/tr/isarin-amaclari> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

99 İlam Akademisi, Klasik ve Modern Arapça, İslami İlimler ve İngilizce seminerleri veren 5 yıllık ilahiyat destek programıdır. İLAM Akademisi, "İLAM Akademisi," <https://ilam.org.tr/ilam-akademi.html> (eriş. tar. 13 Aralık 2025).

100 Yükseköğretim öğrencilerine yönelik Sosyal Bilimler ve İslâmî İlimler alanlarında eğitim veren 4 yıllık üniversite destek programıdır. Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı, "Hüdâyi Vakfı Katalog," 30.

Sanat ve Yayın Kurulu Başkanlığı (İLK SAY) bu bahiste zikredilecek örneklerdendir.¹⁰¹ Bir kısmı bizzat insani yardım odaklı projelerle hem sahada eylemlerde bulunmakta hem de bağış artırımı yoluyla iktisadi sermayenin artırılmasına destek olmaktadır. Kurumların genç, kadın, çocuk, engelli, yabancı öğrenci ve benzeri alanlardaki teşkilatları sosyal sermaye artırımını sağlamaktadır. Genç Kızılay, Kızılay Kadın, Genç İHH ve İHH Kadın gibi teşkilatlar STK'ların toplumun kılcal damarlarına inmesini sağlayan önemli sosyal sermaye araçlarıdır.¹⁰² Kurumlar, bu teşkilatlar aracılığıyla toplumun farklı kesimleriyle muhataplığını artırmaktadır.

Buraya kadar bahsedilen Türk STK'ların sahip olduğu iktisadi, kültürel, sosyal ve sembolik sermaye şunları göstermektedir: Çalışmada incelenen STK'lar, sahip oldukları iktisadi sermaye aracılığıyla yurtiçinde ve dışında projeler gerçekleştiren, geniş organizasyon kabiliyetine sahip kurumlardır. Kurumların iktisadi sermayesi aracılığıyla gerçekleştirilen projeler, sosyal, kültürel ve sembolik sermaye artırımına vesile olmaktadır. Kurumların her biri geniş bir gönüllü ve partner ağına sahiptir. “Savunmasız insanların çıkarlarını korumak için temel insani ilkeleri hayata geçirme” uğruna mücadeleden eden kurumlar bu amaç uğruna hem sermaye harcamakta; hem de farklı sermaye türlerinin birbirine dönüşebilme imkânı vasıtasıyla sermaye biriktirmektedir. Bu bağlamda mevcut sosyal ve kültürel sermaye birikimleri de alandaki muhatapları olan bireysel ve kurumsal bağışçıları aracılığıyla ekonomik sermaye biriktirmelerine yardımcı olmaktadır.

Diğer taraftan bu çalışmada incelenen kurumların bir kısmı, belli türlerde diğerlerine nazaran daha fazla sermaye biriktirmiştir. Nitekim Kızılay ve TDV yarı-sivil aktörler olarak siyasi sermayeye de sahip bulunmakta, bu nitelikleriyle hem devlet hem de sivil toplumdan ekonomik ve sosyal sermaye devşirebilmektedir.

101 TDV, “Ana sayfa. Bağlantılar”.

102 Türk Kızılay’a bağlı 312 Genç Kızılay teşkilatı, 201 Kızılay Kadın teşkilatı bulunmaktadır. Türk Kızılay, “2022 Faaliyet Raporu”, 75. Ayrıca İHH bünyesinden çok sayıda kardeş kuruluş doğmuştur. Yetim Vakfı, Sadaka Taşı Derneği ve Uluslararası Doktorlar Derneği (AID), İHH bünyesinden doğup müstakil yapılar olarak faaliyetlerine devam eden kuruluşlardır. Bu kurumlar hakkında bilgi için bkz. Yetim Vakfı, “Kurumsal,” (t.y.), <https://yetimvakfi.org.tr/hakkimizda> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); Sadaka Taşı, “Kurumsal,” (t.y.), <https://www.sadakatasi.org.tr/#> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); AID, “Hakkımızda,” (t.y.), <https://www.aidoctors.org/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “Genç İHH,” (t.y.), <https://ihh.org.tr/haber?category=gencihh> (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İHH İnsani Yardım Vakfı, “İHH Kadın,” (t.y.), <https://ihh.org.tr/search?q=%C4%B0HH+Kad%C4%B1n&page=1> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Örneğin TDV hem Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Bütçesinden pay almakta, hem de Cuma ve Bayram namazlarında resmî olarak vatandaşan bağış toplayabilmektedir. Devlet bütçesinin hacmi ve Diyanetin 80 binden fazla cami üzerinden ülke çapında kurduğu mevcut organizasyonel ağı boyutları düşünüldüğünde bu yardımlar büyük miktarlara ulaşmaktadır.

Bunların ötesinde, ele aldığımız STK'ların özellikle kültürel sermaye birikimine yardımcı olan unsurlardan biri de insani diplomasi alanına “kavramsal inşa” açısından destek vermeleridir. Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani diplomasi alanı yeni bir alandır ancak dünyada ve Türkiye’de insani yardım kuruluşları muhtemelen kuruldukları tarihten bu yana *insani yardım alanında diplomasiye başvurarak* insani diplomasi çalışmalarında bulunmuşlardır.¹⁰³ Diğer yandan kurumların bu çalışmaları insani diplomasi adı altında kavramlaştırmaları, bir diğer deyişle sermayeleştirmeleri, 2000’li yıllarla birlikte başlamıştır.¹⁰⁴ Buna göre Türk sivil toplum kuruluşlarının da hem eylemleri yoluyla tecrübe kazanımlarını hem de alanın kavramsal inşası yönündeki çabalarını *kültürel sermaye* birikimi olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim kurumların kendi insani diplomasi çalışmaları hakkında ürettikleri kitap, rapor, film gibi eserler *nesneleşmiş kültürel sermaye*ye örnek teşkil ederken kurumların kendi tecrübelerini diğer kurumlarla ve öğrencilerle paylaştıkları eğitimler *kurumsallaşmış kültürel sermaye* kategorisindedir. Bu STK'ların literatüre ve alanın kavramsal inşasına katkı yöntemlerinden bazıları olarak şu örnekleri zikretmek mümkündür. İHH, *İnsani Diplomasi Okulu* adıyla bir dizi derslerden oluşan bir eğitim programı düzenlemiştir. Yine Türk Kızılay, farklı tarihlerde yüksek lisans ve doktora öğrencilerine yönelik insani diplomasi atölyeleri düzenlemiştir. Kurumların youtube kanallarında yayımlanan kısa filmler de kültürel sermaye örneğidir. Ayrıca aktörler bizzat literatür üreterek de alana katkı sağlamaktadır.¹⁰⁵

103 Örneğin İHH insani diplomasi kavramını 2000’li yıllardan sonra kullanmaya başlamıştır ancak vakfın ilk çalışmalarından biri 90’lı yıllarda Saraybosna ablukasını kırmak olmuştur. İHH İnsan Yardım Vakfı, “Tarihçe”.

104 2018 yılında yapılan bir çalışmaya göre insani alanda diplomasinin kullanımına dair literatürün %66’sı 2002’den sonra oluşmuştur. Clark, “Humanitarian Multi-Track Diplomacy,” 50-51.

105 Bahsi geçen çalışmalar için bkz. İNSAMER, “İnsani Diplomasi Okulu Başlıyor,” 16 Nisan 2021, https://www.insamer.com/tr/insani-diplomasi-okulu-basliyor_-3911.html (eriş. tar. 11 Aralık 2025); İbn Haldun Üniversitesi, “İnsani Diplomasi ve Barış İnşası Atölyesi Başladı.” 05 Kasım 2019, <https://www.ihu.edu.tr/tr/insani-diplomasi->

SONUÇ

Bu çalışmada Türk sivil toplum kuruluşlarının faaliyet gösterdiği insani diplomasi alanı, Pierre Borudieu'nun toplumsal düzenlemeleri ve sosyal dünyadaki davranışları anlamak üzere elverişli bir kavram seti sunan *pratik teorisi (theory of practice)* ışığında anlaşılmaya çalışılmıştır. İnsani diplomasi aktörlerinin oyunu oynadıkları zemin, *alan* kavramıyla incelenmiş, insani diplomasi aktörlerinin sosyal uzay içerisinde *insani diplomasi alanı* üzerinde oyuna katıldığı kabul edilmiştir. İnsani diplomasi aktörlerinin alana getirdiği kartlar -fon kaynakları, gönüllü sermayesi, kurumsal tecrübesi, inanç temelli hayırseverlik mirası vb.- sermaye kavramıyla incelenmiştir. Ayrıca *alandaki* aktörlerin diğer aktörlerle kurdukları ilişkinin mahiyetini anlamada *konum* metaforuna başvurulmuştur. Özetle, aktörlerin *oyuna* hangi *sermayelerle* dâhil oldukları, beraberinde getirdikleri sermayelerin ve sahip oldukları *konumların* oyunun gidişatını, diğer aktörlerle ilişkilerini ve insani projeleri nasıl etkilemekte olduğu soruları sorularak “alan” anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın alanın mahiyeti ve işleyişiyle ilgili bulguları ise şunlardır: *İnsani diplomasi alanının* sosyal uzayda yakın irtibat hâlinde olduğu iki alan -diplomasi ve insani yardım alanları- bulunmaktadır. *İnsani diplomasi alanında* eylemde bulunan aktörler, alanda iki açıdan, (i) aktörlerin kimlikleri, resmî, sivil, yarı-sivil oluşları ve (ii) faydalanıcılarla ilişkileri, açılarından *konum* almaktadır. Bu çalışmada sivil kuruluşlar olarak Aziz Mahmûd Hüdâyî Vakfı ve İHH İnsani Yardım Vakfı; yarı sivil kuruluşlar olarak Türk Kızılay ve Türkiye Diyanet Vakfı araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışmada incelenen aktörler için oyunu oynamaya değer kılan şeyin, yani aktörlerin oyuna katılma motivasyonlarının (i) toplumsal yardımseverlik mirası, (ii) çağdaş krizler sonucunda ortaya çıkan

ve-baris-insani-atolyesi-basladi. (eriş. tar. 11 Aralık 2025); Halep tahliyesi ile ilgili bir kısa film için bkz. Orhan Dede, “Bir Gün Mutlaka,” 25 Mart 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=pRT3nQqNh-8> (eriş. tar. 11 Aralık 2025). Ayrıca sermaye türleri ve tanımları hakkında detaylı bir inceleme için bkz. Dursun, “Toplumu Bourdieu ile Düşünmek,” 83-94. Ayrıca insani diplomasi literatürü hakkında geniş bir değerlendirmeye bkz. Hafize Zehra Kavak, “Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam Ülkelerindeki İnsani Diplomasi Faaliyetleri,” bölüm 1.3. Türk Kızılay desteğiyle hazırlanan iki temel başvuru kaynağı için bkz. Hafize Zehra Kavak, ed., *Kuramdan Uygulamaya İnsani Diplomasi* (İstanbul: Kızılay Kültür Sanat Yayınları, 2023). Hafize Zehra Kavak, ed., *Humanitarian Diplomacy: Principles and Practice* (Routledge, 2025).

ihtiyaçlara yanıt verme gayesi yani konjonktürel nedenler ve (iii) kurumsal ilkeler olduğu görülmüştür.

Aktörler, alana farklı sermayelerle gelmiş ve bu sermayelerin özgül ağırlığına ve hacmine göre pozisyon almıştır. İnsani ilkeleri gerçekleştirme amacıyla mücadeleye katılan STK'ların birinci önceliği bu amaca hizmet edebilmek için iktisadi sermayelerini artırmaktır. STK'ların iktisadi sermayesi, alandaki faaliyetlerini fonlamanın yanında, STK'ların başka sermaye türlerinde de birikim yapmasını sağlamaktadır. İktisadi sermayeleri aracılığıyla gerçekleştirdikleri projeler, sosyal, kültürel ve sembolik sermayelerini artırmaktadır. Kurumların her biri gerek yurt içinde gerekse yurtdışında partnerler, gönüllüler ve faydalanicılardan oluşan geniş bir networke -sosyal sermayeye- sahiptir. Kurumların bir kısmı, diğerlerine nazaran belli alanlarda daha çok sermaye biriktirmiştir. Alanda mücadele eden kurumlar hem sermaye harcamakta hem de farklı sermaye türlerinin birbirine dönüşebilme imkânı vasıtasıyla sermaye biriktirmektedir. Diğer yandan kurumsal tecrübe, geçmiş dönem faaliyetleri, oluşturulan network, yeterli mali kaynaklara sahip olma, organizasyon tecrübesi, personel ve gönüllü ağı, itibar gibi *iktisadi, kültürel, sosyal ve sembolik* sermaye alanlarında biriktirilen sermayelerin, saha gerçeklerini anlama ve etkili bir strateji belirlemede aktörlerin elini güçlendiren kartlar olacağı tahmin edilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türk sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi alanındaki pratiklerinin, Bourdieu'nün habitus, alan ve sermaye kavramları üzerinden anlamlandırılabilirliğini ortaya koymuştur. Bulgular, aktörlerin eylemlerinin; sahip oldukları sermaye türleri, bu sermayelerin alandaki konumları ve diğer sosyal alanlarla kurdukları ilişkiler doğrultusunda şekillendiğini teyit etmektedir. Ayrıca çalışma, insani diplomasi literatürüne kavramsal düzeyde önemli katkılar sunmakta, Türk STK'larının pratiklerini Bourdieu'nün pratik teorisiyle analiz ederek literatürdeki teorik boşluğu doldurmaktadır. Böylece hem insani diplomasi hem de STK araştırmalarına yeni bir perspektif kazandırmakta ve teorik tartışmaları zenginleştirmektedir.

KAYNAKÇA

- AA. "STK'ların deprem bölgesindeki çalışmaları sürüyor." 27 Mart 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/stklerin-deprem-bolgesinde-ki-calismalari-suruyor/2816384> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- AA. "Diyanet Ekipleri Depremzedelerin Yaralarını Maddi ve Manevi Desteklerle Sarmaya Çalışıyor." 25 Şubat, 2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/diyanet-ekipleri-depremzedelerin-yaralarini-maddi-ve-manevi-desteklerle-sarmaya-calisiyor/2830899> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Adler, Emanuel, & Pouliot, Vincent. "International Practices" *International Theory* 3, sy. 1 (2013): 1-36.
- AİD. "Hakkımızda." (t.y.), <https://www.aidoctors.org/> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Arlı, Alim. "Klasik Sosyolojide Derin Revizyon: Pierre Bourdieu Sosyolojisi." *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tathıcan, 131-160. İstanbul: İletişim, 2007
- Altunışık, M. Benli. "Turkey's Humanitarian Diplomacy: The AKP Model." *CMİ Brief*, 2019: 08. <https://www.cmi.no/publications/6973-turkeys-humanitarian-diplomacy-the-akp-model> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Ardıç, Nurulah. "İktidarın Dört Atlısı: Michael Mann ve Tarihsel Sosyoloji." *Toplum ve Bilim* (2012): 258-285.
- Aslan, Ferit. "Diyanet, Deprem Bölgesine 4 Bin Din Görevlisi Gönderdi." 15 Şubat, 2023, <https://medyascope.tv/2023/02/15/diyanet-deprem-bolgesine-4-bin-din-gorevlisi-gonderdi/> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Aziz Mahmud Hüdâyi Vakfı. "Hakkımızda." 5 Ekim, 2016, <https://www.hudayivakfi.org/hakkimizda.html> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı. "Vakıf Senedi." 5 Ekim, 2016a, <https://www.hudayivakfi.org/vakif-senedi.html> (eriş. tar. 11 Aralık, 2025).
- Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı. "Deprem Bölgesi Çalışmalarımız." 20 Şubat, 2023, <https://www.hudayivakfi.org/deprem-bolgesi-calismalarimiz.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Aziz Mahmûd Hüdâyi Vakfı. "Hüdâyi Vakfı Katalog." 30 Mayıs, 2023, <https://www.hudayivakfi.org/hudayi-vakfi-tanitim-katalogu.html> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Bağış, Bilal. "6 Şubat Depremleri ve Sosyal Sermaye." *İktisat ve Toplum Der-gisi*, 14 (2023): 84-91.
- Başaran, İsmail ve Akyüz, Duygu. "Afet Yönetiminde Bir Sivil Toplum Kuruluşu." *Journal of Civilization Studies* 7, sy. 1 (2022): 76-91.

- Beyazkaya, Abdülkadir. "Türkiye’de Kamu Yararına Çalışan Sosyal Yardım Amaçlı Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım Faaliyetleri." Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2023.
- Bourdieu, Pierre. *Outline of A Theory of Practice*. Cambridge University Press, 1977.
- Bourdieu, Pierre. *Distinction*. Routledge, 1994.
- Bourdieu, Pierre. "Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic Field." *Sociological Theory* 12, sy. 1 (1994): 1-18.
- Bourdieu, Pierre. *Bilimin Toplumsal Kullanımları*. Ankara: Heretik, 2015.
- Bourdieu, Pierre ve Wacquant, Loic. *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İstanbul: İletişim, 2003.
- Byrd, Derria. "Uncovering Hegemony in Higher Education: A Critical Appraisal of the Use of "Institutional Habitus" in Empirical Scholarship." *Review of Educational Research* 89, sy. 2 (2018): 171-210.
- Calhoun, Craig. "Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları." *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, 77-130. İstanbul: İletişim, 2007.
- Calhoun, Craig. ve Gerties, Joseph. "The Sociological Theory of Pierre Bourdieu." *Contemporary Sociological Theory*, 257-304. Oxford: Blackwell Publishers, 2002.
- Clark, M. David. "Humanitarian Multi-Track Diplomacy." Doktora Tezi, University of Groningen, 2018.
- Çağrı, Mustafa. "Yardımlaşma." TDV İslam Ansiklopedisi (2013. bs). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yardimlasma> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Davutoğlu, Ahmet. "Turkey’s Humanitarian Diplomacy: Objectives, Challenges and Prospects." *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity* 41, sy. 6 (2013): 865-870. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.857299>
- Dede, Orhan. ("Bir Gün Mutlaka." 25 Mart, 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=pRT3nQqNh-8> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Demirel, Ebru. "Simbiyotik İlişkiler: Akademisyenler Üzerine Fenemonolojik Bir Çalışma." *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)* 8, sy. 2 (2022): 366-378.
- Dursun, Onur. "Toplumu Bourdieu ile Düşünmek." *Global Media Journal TR Edition* 8, sy. 16 (2018): 68-123.
- Gülfer, Suna ve Öner, İhlamur. "Turkish Migration and Asylum Regime in the Light of Humanitarian Diplomacy." *Akademik Orta Doğu* 9, sy. 1 (2014): 119-142.

- Gökdoğan, Mücahit. “Kalbimizin Avrupa Yanı: Bosna”. 04 Eylül, 2014, <https://www.haksozhaber.net/kalbimizin-avrupa-yani-bosna-28424yy.htm> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Göktaş, Volkan. “Bireylerin Bağış Yapma Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma.” Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2014.
- Grenfell, Michael. “Biography of Bourdieu” *Pierre Bourdieu Key Concepts*, ed. Michael Grenfell, 11-26. Durham: Acumen, 2008.
- Haberler.com. “İHH Gönüllülerinden Bosna’da Anlamli Ziyaretler.” 17 Ekim, 2013, <https://www.haberler.com/guncel/ihh-gonullulerinden-bosna-da-anlamli-ziyaretler-5190336-haberi/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- ICRC. “The International Red Cross and Red Crescent Movement.” (t.y.). <https://www.icrc.org/en/who-we-are/movement> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İbn Haldun Üniversitesi. “İnsani Diplomasi ve Barış İnşası Atölyesi Başladı.” 05 Kasım 2019, <https://www.ihu.edu.tr/tr/insani-diplomasi-ve-baris-insasi-atolyesi-basladi>
- İHH Afet. “Kahramanmaraş Depremi Müdahale Çalışmaları Raporu.” Mart 2023, <https://ihh.org.tr/public/publish/0/172/kahramanmaras-depremi-afet-yonetimi-raporu---w.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Tarihçe.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/tarihce> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Biz Kimiz.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/biz-kimiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Genç İHH.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/haber?category=gencihh> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “İHH Kadın.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/search?q=%C4%B0HH+Kad%C4%B1n&page=1> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Vakıf Kuruluş Senedi.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/vakif-kurulus-senedi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Kalıcı Eserler.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/kalici-eserler> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Hakkımızda.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/hakkimizda> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Temsilcilikler.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/temsilcilikler> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- İHH İnsani Yardım Vakfı. “Gelir Gider Tablosu.” (t.y.), <https://ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “Bosna’dan Başladık, 120 Ülkeye Ulaştık.” 30 Eylül, 2009, <https://ihh.org.tr/haber/bosnadan-basladik-120-ulkeye-ustak-318> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “İHH’dan Bosna’ya Anlamli Ziyaret.” 22 Ekim, 2013, <https://ihh.org.tr/haber/ihhdan-bosnaya-anlamli-ziyaret-1908> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “15 Temmuz Direniş—Bölent Yıldırım.” 29 Temmuz, 2016, https://www.youtube.com/watch?v=d_9fm-zLYHY (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “Türkiyeli Gençler Srebrenitsa’da.” 11 Temmuz, 2018, <https://ihh.org.tr/haber/turkiyeli-gencler-srebrenitsada> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “İHH Faaliyet Raporu 2022.” 25 Temmuz, 2023, <https://ihh.org.tr/yayin/detay/yillik-faaliyet-raporu-2022> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “İHH Arama Kurtarma Ekipleri 2023’te 231 Operasyona Katıldı.” 16 Ocak, 2024. <https://ihh.org.tr/haber/ihh-arama-kurtarma-ekipleri-2023te-231-operasyona-katildi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İHH İnsani Yardım Vakfı. “İHH Faaliyet Raporu 2024.” 04 Nisan, 225, <https://ihh.org.tr/yayin/detay/yillik-faaliyet-raporu-2024> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İLAM Akademi. “İLAM Akademi.” <https://ilam.org.tr/ilam-akademi.html> (eriş. tar. 13 Aralık 2025).

İNSAMER. İnsani Diplomasi Okulu Başlıyor. 16 Nisan, 2021, https://www.insamer.com/tr/insani-diplomasi-okulu-basliyor-_3911.html (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

İSAR. “Kurumsal Bilgiler.” (t.y.), <https://www.isar.org.tr/tr/isarin-amaclari> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Karaca, Nihal Bengisu. “Her Şey Doğru Yürüseydi Daha Fazla İnsan Kurtarıldı Ama O İhtimalde Bile Kurtarılanlar Enkazdakilerin Yüzde 50’sini Bulmazdı.” 20 Şubat, 2023, https://www.haberdurus.com/haber/serkan_nergis_her_sey_dogru_yuruseydi_daha_fazla_insan_kurtarilir-di_ama_o ihtimalde_bile_kurtarilanlar_enkazdakilerin_yuzde_50sini_bulmazdi-68469.html (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

Kavak, H. Zehra. ed.. *Kuramdan Uygulamaya İnsani Diplomasi*. İstanbul: Kızılay Kültür Sanat Yayınları, 2023.

Kavak, H. Zehra. “Türk Sivil Toplum Kuruluşlarının Ortadoğu ve İslam Ülkelerindeki İnsani Diplomasi Faaliyetleri.” Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, 2024.

- Kavak, H. Zehra. ed. *Humanitarian Diplomacy: Principles and Practice*. Routledge, 2025.
- Kaya, Ali. "Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı." *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, 397-419. İstanbul: İletişim, 2007.
- Kur'an-ı Kerim. *Hucurât Suresi*, 49: 9.
- Maggio, Rodolfo. *Pierre Bourdieu's Outline of A Theory of Practice*. London: Routledge, 2017.
- Mann, Michael. *The Sources of Social Power*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- Noor, A. L. Mohd., & Nawi, N. Hisham. "Faith-Based Organisations (FBO): A Review of Literature on their Nature and Contrasting Identities with NGO in Community Development Intervention." *European Journal of Economics and Business Studies* 9, sy. 1 (2023): 72-93. <https://doi.org/10.26417/ejes.v4i1.p14-28>.
- Özlük, Erdem. "İnsani Diplomasinin İnsani Boyutu." *Türkiye'de ve Dünyada Dış Yardımlar*, ed. Erman Akıllı, 1-33. Ankara: Nobel, 2016
- Öztürk, F. İnci, Fidan, Tuncer ve Arastaman, Gökhan. "Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 15, sy. 1 (2018): 37-75, <https://doi.org/10.23891/efdyu.2018.61>.
- Pictet, Jean. *Les principes de la Croix Rouge*. Geneva, 1955.
- Sadaka Taşı. "Kurumsal." (t.y.), <https://www.sadakatasi.org.tr/#> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Şentürk, Murat. "Türkiye'de Kamunun ve Stk'ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar." *Sosyoloji Dergisi* 28 (2014): 285-307.
- Talas, Mustafa. "Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi." *TÜBAR* (2011): 387-401.
- Tatlıcan, Ümit ve Çeğin, Günay. "Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkiliği." *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, 303-366. İstanbul: İletişim, 2007.
- TDV. "Kurumsal." (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. "Ana Sayfa." (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. "İdari Yapı." (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/kurumsal/#idariyapi> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. "TDV Tanıtım Kataloğu. Yeryüzünde İyilik Egemen Oluncaya Kadar." (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/medya-odasi/tdv-tanitim-kataloglari/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).

- TDV. “Uluslararası İyilik Ödülleri.” (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/faaliyetlerimiz/uluslararasi-iyilik-odulleri/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. “Ana sayfa. Bağlantılar.” (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. “Faaliyetlerimiz.” (t.y.), <https://tdv.org/tr-TR/faaliyetlerimiz/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TDV. “TDV Faaliyet Raporu 2024.” 2025, <https://tdvmedia.blob.core.windows.net/tdv/MedyaOdas%C4%B1/Raporlar/TDV-Faaliyet-Raporu-2024.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- TİKA. “Turkish Development Assistance 2014 Report.” 2014, <https://www.tika.gov.tr/upload/2016/INGILIZCE%20SITE%20ESERLER/KALKINMA%20RAPORLARI/DA%20Report%202014.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Turunen, Salla. “Humanitarian Diplomatic Practices.” *The Hague Journal of Diplomacy* 15 (2020): 459-487, <https://doi.org/10.1163/1871191X-bja10008>.
- Türk Kızılay. (“Kırmızı Yelek Uluslararası Gönüllülük Ödülleri.” (t.y.), <https://gonullulukodulleri.org/> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. “Tarihçemiz.” (t.y.), <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. “Temel İlkelerimiz.” (t.y.), <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. “Türk Kızılay 2019-20-21 Konsolide Faaliyet Raporu.” 2022, <https://www.kizilay.org.tr/raporlar> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. “Türkiye Kızılay Derneği Tüzüğü.” 2022, <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tuzugumuz> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. “2022 Faaliyet Raporu.” 2023, <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kizilay-2022-dernek-faaliyet-raporu-15-11-2023-43686247.pdf> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türk Kızılay. *Pazarlık Depremi Bilgilendirme Bülteni*. 2023.
- Türk Kızılay. “Türk Kızılay 2024 Faaliyet Raporu.” 2025, https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kizilayfr2024_final_04062025-10-06-2025-68633790.pdf (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türkiye Kızılay Derneği Kurumsal. “Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Başkanı Ahmet Hamdi TOPBAŞ, Genel Başkanımız Dr. Kerem KINIK’ı makamında ziyaret etti.” [Twitter]. 24 Haziran, 2019, <https://twitter.com/KizilayKurumsal/status/1088417558481518592> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Türkiye Kızılay Derneği Kurumsal. “Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı Tarafından Bağışlanan Yardımların Dağıtımına Marib’de Bulunan Alrawda, ve

- Madgal Kamplarında Devam Edildi.” [Twitter]. 24 Mart, 2019, <https://x.com/Kizilay/status/1109892279974674443> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- UN OCHA. “What Are Humanitarian Principles.” 01 Temmuz, 2022, https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Veuthy, Michel. “Humanitarian Diplomacy: Saving It When It is Most Needed.” *Humanitarian Space. Webster University Geneva 16th Humanitarian Conference* (2012): 195-208.
- Wacquant, Loic. “Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi.” *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*, ed. Günay Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tathıcan, 53-76. İstanbul: İletişim, 2007.
- Yetim Vakfı. “Kurumsal.” (t.y.), <https://yetimvakfi.org.tr/hakkimizda> (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Yıldırım, Bülent. (@BYildirim_IHH). “Katıldığı bir televizyon programında Bosna Hersek’in bağımsızlığının sembol ismi...” X. https://x.com/BYildirim_IHH/status/1462827903452958724 (eriş. tar. 11 Aralık 2025).
- Yıldırım, Ş. İbrahim. *Demokrasi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim*. Ankara: Seçkin, 2004.

EK: Mülakat Yapılan Kişiler

KURUM MÜLAKATLARI			
Katılımcı Kodu	Kurum Adı	Pozisyon	Mülakat Tarihi
Katılımcı I	Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı	Yönetim Danışmanı	29 Mart 2023
Katılımcı II	İHH İnsani Yardım Vakfı	Mütevelli Heyet Üyesi	05 Şubat 2020
Katılımcı III	İHH İnsani Yardım Vakfı	Uluslararası İlişkiler Koordinatörü	30 Mayıs 2020
Katılımcı IV	Türk Kızılay	Kıdemli Uzman	18 Haziran 2020
Katılımcı V	Türk Kızılay	Genel Başkan	17 Kasım 2021
Katılımcı VI	Türk Kızılay	Uluslararası Politikalar ve İş Birlikleri Direktörü	26 Mart 2021
Katılımcı VII	Türk Kızılay	Göç Hizmetleri Direktörü	27 Nisan 2021
Katılımcı VIII	Türkiye Diyanet Vakfı	Genel Müdür Yardımcısı	08 Mayıs 2023

ALAN MÜLAKATLARI			
Katılımcı	Kurum	Pozisyon	Mülakat Tarihi
Katılımcı IX	Türkiye Maarif Vakfı	Başkanlık Müşaviri	12 Şubat 2021
Katılımcı X	DiploFoundation İnsani Diplomasi Okulu	Yönetici	09 ve 16 Haziran 2021
Katılımcı XI	Hayata Destek	Yönetim Kurulu Üyesi	27 Şubat 2021
Katılımcı XII	Adının geçmesini istemeyen kamu kurumu	Uzman	12 Mayıs 2023

HUMANITARIAN DIPLOMACY FIELD OF NGOs: A CONCEPTUAL AND APPLIED ANALYSIS

Abstract

In addition to providing humanitarian assistance in the field, humanitarian aid organizations also operate in areas that require a diplomatic function—such as facilitating beneficiaries’ access to aid, evacuating individuals to safe zones, locating missing family members, and securing the release of individuals held in captivity. Since the 2000s, these activities have increasingly been conceptualized under the term “humanitarian diplomacy.” The sociology of Pierre Bourdieu—constructed around the concepts of *game*, *habitus*, *field*, and *capital*—offers a useful analytical framework for understanding this domain. By asking what kinds of *motivations* and forms of *capital* humanitarian diplomacy actors bring to the field—that is, to *the game*—it becomes possible to grasp the nature of *the humanitarian diplomacy field* itself. In this study, data gathered from the primary literature of four selected organizations, along with in-depth interviews conducted with their representatives, were analyzed through document analysis and in-depth interviews. Through the conceptual lens of Bourdieu’s sociology, the study aims to explore and understand the structural positioning of Turkish civil society organizations within the field of humanitarian diplomacy.

Keywords: Humanitarian Diplomacy, Turkish Humanitarian Aid Organizations, Bourdieu, Capital, Humanitarian Aid.

Extended Abstract

This study seeks to understand the field of humanitarian diplomacy in which Turkish humanitarian aid organizations operate, through the lens of Pierre Bourdieu’s theory of practice, which offers a useful conceptual framework for analyzing social arrangements and behaviors. Primary literature produced by four selected organizations, along with data obtained from in-depth interviews conducted with their representatives, have been analyzed using document analysis and in-depth interview methods. The aim is to understand the structure of the field of humanitarian diplomacy in which Turkish humanitarian aid organizations operate by employing Bourdieu’s conceptual toolkit.

The field in which humanitarian diplomacy actors play their game is examined through the concept of *field*, with the assumption that actors are actively engaged in the humanitarian diplomacy field within a broader social space. The resources that actors bring into the field—financial resources, volunteer capital, institutional experience, faith-based philanthropic legacy, etc.—are analyzed through the concept of *capital*. In addition, the *position* metaphor is used to understand the nature of relationships actors establish with one another. In summary, the study seeks to understand the field by asking which types of capital the actors bring into the game, how these forms of capital and their positions influence the dynamics of the game, shape relationships with other actors, and affect humanitarian projects.

The key findings regarding the nature and functioning of the field suggest that humanitarian diplomacy exists in close interaction with two neighboring fields within the social space: the field of diplomacy and the field of humanitarian aid. Actors operating in the humanitarian diplomacy field position themselves along two dimensions: (i) the nature of their institutional identity—whether they are formal, civil, or semi-civil entities—and (ii) their relationship with aid beneficiaries. This study focuses on two civil organizations, the Aziz Mahmud Hüdayi Foundation and the IHH Humanitarian Relief Foundation, and two semi-civil organizations, the Turkish Red Crescent (Kızılay) and the Türkiye Diyanet Foundation.

The motivation for actors to engage in this field stems from three main factors: (i) a legacy of social philanthropy, (ii) a desire to respond to needs emerging from contemporary crises—i.e., contextual factors, and (iii) institutional principles. These actors engage in the field with different forms of capital, and their positions within the field are shaped by the volume and specific weight of the capital they hold. For NGOs striving to uphold humanitarian principles, the primary objective is to increase their economic capital, which not only enables them to fund their activities but also allows them to accumulate other forms of capital. Projects carried out through financial capital serve to enhance their social, cultural, and symbolic capital.

Each organization maintains an extensive network—comprising partners, volunteers, and beneficiaries both domestically and internationally—which constitutes their social capital. Some organizations have accumulated more capi-

tal than others in particular areas. Actors in the field are not only spending capital but are also engaged in a process of capital accumulation through the conversion of one form of capital into another. Furthermore, institutional experience, prior activities, developed networks, sufficient financial resources, organizational know-how, human and volunteer resources, and public reputation—i.e., economic, cultural, social, and symbolic capital—are all factors that strengthen actors' ability to understand field realities and develop effective strategies.